

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Disputatio Quarta. De Restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

DISPUTATIO IV.

De Restitutione.

QVÆSTIO I.

*An filius possit salarium exigere à
patre mercatore, vel agricola, pro o-
pera in illo officio ab ipso
impensâ?*

P Antonius de Escobar in *Moral. Theolog. tract.*
3. exam. 9. cap. 4. num. 31. affirmativam len-
tentiam probabiliter defendi posse, censuit.
* Quia illud lucrum, quatenus ex bonis patris, ex
filii opera simul proveniens, videtur partim inter
profuturum, partim inter adventitium adnumeran-
dum. Si ergo pater totum filii lucrum retineat, nec
aliquid filio relinquat, tenetur illi salarium, quod
præberet extraneo, exhibere. Saltem exigente filio.
* Sic Escobar, & meritis. Est enim valde probabile
tam à ratione, quam ab auctoritate Doctorum, ut
constabit ex his, quæ subijciam ad pœnam libri cu-
jusdam Theoretici, qui immodeste in Escobarum
insurrexerit.

2. Hanc igitur opinionem probabilem esse (ne dicam veram, & communem) constat aperte ex pluribus, ac gravissimis Theologis, & Jurisperitis: tam enim tenent Angelus, & Navarrus apud Villalobos infra citandum, & Antonius Gomez in l. 9. *Tauri*, num. 14. qui, ut refert Vazq. *opuse. de testamentis*, cap. 7. §. 5. dub. 1. ait, quod si ex pecunia patris, & diligentia filii, fuit lucrum adquisitum, revera est illud dividendum, & medietas pertinet ad patrem, & conferenda est; medietas vero est adventitia, & ita non est conferenda. * Unde primò sequitur (subnectit Vazquez) quod filius, qui administrat bona patris, et quod ille non possit, & fratres essent minores, potest in conscientia, ut Gomez docet, habere præcipuum salarium, quod extraneo commodè daretur, deductis tamen, meo iudicio, expensis, quas ipse facit, plusquam fratres sui. * Sic Authores citati. Quorum sententiam, ut communio rem inter Doctores, refert Molina *tom. 1. de justit. disp. 23. 4.* ubi ex professo rem exigentis, postquam contrariam retulit, sic ait: Bartholus verò, Navarrus, Antonius Gomez, & communior Doctorum sententia, quam ipse, & Gregorius Lopez referunt, censent, bona, quæ filius sua industria, ex bonis patris acquirit, esse quidem profectitia, quatenus bonis patris adquiruntur; at verò esse adventitia, & propria filii, quoad proprietatem, quatenus à sua industria emanant. * (Eiusfrat:) * Navarrus, & Antonius Gomez locis citatis, & plerique alii ex autoribus hujus opinionis addunt: quod si filius ita sua industria administrat pecuniam, ac alia bona patris, ut commoda omnia, & damna sint patris (id quod regulariter fieri solet) posse ejusmodi filium post mortem patris exigere stipendium laboris, & industria appositæ, quantum tribuendum fuisset extraneo,

qui eadem bona similiter administrasset, habere
ejusmodi stipendium precipuum ultra seorsus.
Hoc censet Navarrus limitandum, modo in
racitè vel expresse protestatus esset, se eo actum
bona illa administrare, ut competens acceptio
familialit fecisset, atque adeo gratis, &c. & sic
in conscientia foro posset quiddam accipere.
Hactenus Molina, qui, licet contrarium asserat,
tueatur, fatetur tamen, ut vidimus, hanc esse
minorem.

3. Et ut talem amplectitur M. Ludovicus Lopez, quem citatum sequitur M. Corradus *rem. a. 2. 1. 1. moral. quæst. 110.* Ubi sic ait: * Filius sub potestate patris constituitur, qui suo labore, aut industria, et bonis paternis, aut in eisdem adquirit, tantumque quam cæteri fratres debet habere de bonis paternis, in quanto plus quam illi sit ad quærendum laboravi suâ industriâ, ad augenda bona: tantum (attende) tantum, quantum mercede soliti de aliis extraneis, qui tantumdem laborant, &c. Hæc Navarri contra Sylvestrum. Colligitur et doctrina Bartoli, & aliorum Doctorum. Et hæc conclusio intelligenda venit esse vera, accedentibus qualificationibus. Prima est, quod filius fuerit in potestate teneatur. Altera est, si proptereatus sit tacite, non expresse, se eo animo servire, ut pater famam operum & laborem conferat ei tantum, quantum eum conferre deberet, si ejus filius non inferius sit agit Navarri, &c. Hæc idem Lopez ibidem agit in secunda partis. * Sic Corradus.

4. Eandem tenet Villalobos Sum. rom. 13. diff. 6. num. 4. fol. mibi 245. Libi li. 3. cap. 1. Quando el hijo trata los negocios del padre, me tomar lo que sea de llevar otro, facendo paflos, que se hazen en sustitute, fino es que lo hazerlo de gracia, como tienen Angelo y Nunez. Aunque para esto son necessarias tres condiciones que pone Lessio. La primera, que por el padre se re, que se pague, &c. Aunque lo de darle por do reverencial del padre, no parece lícito. esto no es lo que se quiere. Lo segundo, que conite, que el padre no podia hazer por si mismo, ni hallar otro, que se ziera de valde, o por menor precio. Lo tercero, no dade tomar para si el usufructo de la gran- tieria, mientras el padre vive, do no le emancipa, y por estos es de su padre. *

5. Pro hac etiam sententia militis Dami-
trach. 4. resol. 66. Ubique inquires: * An filius
pauis, mercatoris, &c. possit exigere satisfactionem
patris bona administrat? Sic resoluit: Negative
respondet Glossa, Petrus de Navarra, Molin.
Verum ego contrariam sententiam probabili-
tatem in praxi existimo. Cum enim in tali
crum non tantum ex bonis patris, sed etiam
indultum proveniat, ideo partem tunc profectionis
partem verò inter adventicia bona numerandum
videtur. Ex quo inferitur, quod si solus pa-
trum accipiat, nullamque ejus partem filius quo-
cietatis jure relinquat, tunc tantumdem saltem
dare obligatum esse, quantum extraneo accep-
ret, saltem si filius exigat. Si autem ob merita
verentem petere non audeat, vel probe
petat, se repulsum laturum esse; dicendum
lium clam a patre accipere polle. Et hoc omni-
cet Layman, qui citat Lessium, Navarum, Lopez
Angelum. Unde in tali casu devotior confessio
imponere poenitentibus onus restitutionis.

ultrâ æstimationem laboris, ac industriæ suæ acceperint, computatis in dictâ æstimatione expensis, quas pater facit in alendo. * Hæc Diana ubi supra.

6. Pro hac sententia, ut constet ex nuper dictis, refertur etiam Layman, cuius authoritatē nituntur Diana, & Escobar. Ille igitur lib. 3. tract. 4. cap. 8. n. 12. sic scribit: * Si filius familias ex bonis paternis, nomine, ac voluntate patris lucratur: v. g. filius Cautonis, mercatoris, neque consuetudo, neque iura permittere videntur, ut exinde salarium, vel partem lucri exigat. Ita docent Glossa, Sylvestre, Petrus de Navarra, Diaz, Medina, &c. Contrarium tamen non improbabilius post Bartolum docent Angelus verb. *Peculium*, n. 11. Navarrus cap. 17. n. 144. Lopez p. 2. instr. c. 31. Lessius lib. 2. cap. 12. n. 81. cum enim lucrum non tantum ex bonis patris, sed etiam ex filii industria proveniat, idem partim inter profecticia, partim inter adventicia numerandū esse videtur. Ex quo Inferunt, si solus pater lucrum accipiat, &c. tunc tantundem salarii ipsi dare obligatum esse, quantum extraneo alicui deberet, saltem si filius exigat: sin autem ob merum reverentialem petere non audeat, vel probè sciat, si petat, se repulsum lacrum esse, consequenter, filium clam à patre accipere posse, &c. Porro id certum est, atque omnes fatentur, si filius ex repatri non fructifera, suo periculo negotietur, ita ut propositum habeat, & rem ipsam, quam seu clam, seu mittud accepit, & damnum, si quod patri inde evenierit, plenè restituendi: tunc lucrum omne ad filium pertinere, tamquam adventitium peculium. * Hæc tamen Layman cum citatis, quorum sententiam probabilissimam censo.

7. Sed quid dicendum, si filius incepisset hæc servitii obsequia gratis, & liberaliter patri præstare, absque animo compensandi: poteritne salarium postea ex gere? Huic difficultati respondet in simili M. Serra 2. 2. tom. 2. q. 66. art. 5. dub. 2. ad 3. fol. 437. * Si famulus, inquit, coactus à Domino aliqua obsequia præstaret, ad quæ non tenebatur, compensationem sibi ex rebus domini facere posset, juxta operis æstimationem: secus si gratis ea præstaret; nam sic censeretur, mercedem condonare. Posset tamen mutare animum, & mercedem exigere, ab eo tempore, quo animum mutavit. Si est autem probabile, ut nonnullis videtur, (attende) illum, qui gratis aliquid donavit, aut obsequium præstitit alteri immemor debiti ex iustitia, quo illi erat obligatus, postea cum recordatur debiti ex iustitia, posse compensationem facere per rem donatam, aut obsequium, quia præsumitur, quod non fuisset tam liberalis, si debiti fuisset memor; videtur dicendum similiter de famulo, qui gratis aliquid obsequium, ad quod non tenebatur, præstitit ignorans, aut immemor, posse illud præstare animo mercedis: postea, scilicet, cum huius recordatur, posse sibi compensationem facere, quia similiter præsumi potest, quod non fuisset tam liberalis, si huius memor fuisset. * Hæc M. Serra. Quæ pro filiorum obsequiis, ad quæ ipsi non tenebantur, æquè militat. Unde inferunt, filium Cautonis, aut mercatoris, qui suo labore, & industria ex bonis patris lucratus est; ignorans tamen, aut immemor posse hoc obsequium præstare ex animo mercedis, licet sibi compensationem posse facere, quoties præsumi queat, quod si notitiam haberet huius doctrinæ, non gratis, sed mercedis animo præstitisset. Quod procedit, licet ab initio gratis incepisset, si postea mutaturus animum, præstata opinio-

Part II.

nis conscius, jure præsumatur. Quod non raro continget. Sententiam verò illam, quam ut probabilem supponit M. Serra, insufficientem puto ad extinguendam obligationem iustitiæ, quando gratis donata non necessitati, sed luxui creditori deferunt, quæ si in specie debita solverentur, secus foret. Consecutionem verò, quam ad rem nostram deducit Serra, lubens admitto. Quæ se protegere poterant, qui de salario antea non cogitabant, vel de illo pacisci erubuerunt.

8. Restat adhuc difficultas quid in dubio dicendum. Præsumendum ne est filium, præstitisse laborem gratis, & liberaliter, an potius animo compensandi? Similem quæstionem excitat Diana p. 11. tr. 3. ref. 19. Ubi inquit: * An in dubio filius præsumatur, impenas factas pro patre animo donandi fecisse? Et in partem negativam inclinat ex l. 12. C. de negotiis gestis, ex qua in verb. Si donandæ animo pecuniam dedit; arguitur: * Filium in dubio non censer, alimenta, pietatis causa fecisse. Sed quia opinio (inquit) affirmativa est communis, teste Surdo de Alimentis, tit. 6. quæstion. 9. num. 7. in fine: ideo tu cogita: nolo enim singularium opinionum auctoritatem esse. *

9. Verum huic opinioni plurimum favet fundamentum, quo Doctores probant, Ecclesiasticum posse recompenfare de fructibus beneficii, quod de patrimonialibus in sui sustentationem insumpsit, dummodò non habuerit expressam voluntatem non faciendi compensationem. * Nam in casu dubio, inquit, præsumendum est, habuisse habitualem animum recompenfandi, cum nemo præsumendus sit, se velle jure suo privare. Sic Molina, Navarrus, Gratianus, Divus Thomas, & Cajetanus, Lessius, Palaus. * Hæc Leander à Sacramento omnes citans tom. 6. in Decalog. tract. 5. disp. 3. quæst. 49. fol. 119. Ergo à simili in nostro casu, filius poterit sibi compensare de bonis patris, quæ in salarium posset pro labore, & industria exigere, dum non habuerit expressam voluntatem non faciendi compensationem, quia in dubio nemo est præsumendus, se velle jure suo privare: Probabilis consequutio est, & opinio in praxi tuta.

10. Rogabis, undè conjectare poterimus, filium non animo donandi, sed sibi compensationem faciendi, negotia patris gessisse? Respondeo ex his quæ tradit ipse Diana ubi supra, §. Undè si filium. Nam loquens de expensis factis à matre pro filiis, sic ait: * Difficultas est, quando colligatur, impenas factas pro filiis fecisse animo repetendi? Respondeo, quod hic animus colligitur, si expensas in librum expensarum retulit. Secundò, si mater necessitate aliquâ rei suæ, vel temporis, aluit, non videtur maternâ pietate aluisse, & alimenta donare voluisse, &c. Item (attende) si mater negotia filii gerens, alimenta suppeditat, non censetur ex materna pietate subministrasse, nec donasse: quoniam administratio negotiorum filii suscepta matrem hæc facere cogeat; quæ ad tuendum filium, & resequi pertinebant. Atqui huiusmodi necessitas animo donandi planè contrariatur, quia in necessitatibus nemo est liberalis, l. 18. ff. de aliment. legat. Bonellus 15. comment. 16. * Hæc ille. Ex quibus colligitur, quod si filius bona patris sua industria, & labore administravit necessitate coactus (nempe, quia pater dereliquit, & bonis suis parùm curaret, & nec per se, nec per alios diligentiam ad eorum augmentum adhiberet) administrationem suscipere, posset

Vu 2

posset salarium extraneo debitum exigere, aut occultè accipere; quia in tali casu non praesumitur liberalis donatio, ut constat ex dictis.

11. Rogabis secundò, quid dicendum, si scires, filium occultè sibi compensationem fecisse, & Episcopus suo monitorio sub excommunicationis pena praeciperet, bona occultè accepta, etiam titulo compensationis, manifestare? Respondeo cum Doctore D. Francisco Verde in opusculo pro Caramuele, quaest. 8. coroll. 15. fol. 94. * Si monitoria sint ad finem, ut restituatur ablatum, & ego sciam, iustam esse retentionem acceptoris, puta compensationis, vel alio iusto titulo, non teneor revelare, quia cessat finis monitorii. Ita Glossa, Suarez, Menochius, Lazarus. Quod cum aliis Doctoribus (tract. de monitoriis, sect. 1. q. 9. num. 2.) asserit, verum esse, etiam si monitoria praecipiant, revelari detinentes titulo compensationis, nam intelliguntur de compensatione iusta. Ripa, Angelus, Comitulus. * Hæc Doctor Verde. Et antè illum cum pluribus suis instituti M. Corradus 2. p. q. 453. Ubi sic: * Sed si Episcopus, in litteris suis excommunicatoriis, jubeat, revelari eos, qui talem rem, etiam pro recuperatione suarum rerum acceperint; Sylvester ait, quod idem ferendum est iudicium in hoc casu: scilicet, quod talis recompen-sator, atque ejus recompen-sationis conscii non revelantes, ad nil tenentur, neque excommunicatione ligantur, &c. Hæc idem præfatus Doctor Lopez noster; atque etiam Sotus in 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 1. hunc casum ponit, & ita resolvit, ut supra. * Hæc Corradus, qui sunt valde notanda, quia passim obvia, & valde probabilia.

12. Rogabis tertio, an cui ex sola gratitudine aliquid debetur, possit illud per modum compensationis ab ingrato clam usurpare? Diana p. 7. tr. 10. res. 19. pro parte affirmativa adducit Petrum de Navarra lib. 3. de rescript. cap. 1. n. 375. & 393. & addit, eam non improbare Machado tom. 1. lib. 2. p. 3. tr. 23. docum. 5. n. 5. Cæterum Petrus de Navarra solum concedit compensationem ei, cui ex charitate, seu ex iustitia, seu ex alia virtute sub peccato lethali res debetur; nec Machado pro alia opinione refert Navarram, ut constat ex verbis, quæ ex illo exscripsit Diana loco supra citato. Videatur, quæso, allegatus Petrus de Navarra in edit. Lugdun. anno 1593. lib. 3. citato, cap. 1. n. 374. & 392. & constabit aperte, solum intendere, non ex sola iustitia debitum compensare licere, sed ex charitate etiam, vel Religione, vel fidelitate ad Deum, ad quorum solutionem potest proximus à iudice cogi, vel ad penas dandas, si non impleat. Ad illud autem, quod ex gratitudine tantum debetur; coactioni non est locus, ut ex terminis patet. Unde omni probabilitate destituta est opinio præfatis Doctoribus impacta, quia nec à principiis intrinsecis, cum rationi non innitatur, nec ab extrinsecis, cum nullus author docuerit, sed Diana deceptus referat.

(†:)

QVÆSTIO II.

An acceptum pro injusta sententia, homicidio, vel adulterio, teneatur naturali, aut positivo iure restituere?

1. **N**egar Lessius lib. 2. de just. cap. 14. dicit, & p. ad quod probandum, supponit etiam contra-ni Doctorum, ante patrum maleficium peccatum esse mortale, tam accipere, quam dare, promittere in hunc finem consequendum. Quod terminis patet; nam qui dat, vel promittit, reducit ad peccatum, & qui recipit, vel accipit, promissionem, spondet maleficium, ac promittit, & ejus executionem, contractus rescindi debet, & pretium acceptum domino restitui. Difficultas igitur solum est, an maleficium contra iustitiam peccato, teneatur pretium acceptum restituere?

§ I.

Quid de iure naturali, & divino?

2. **Q**uod iure naturali, & divino nemo tenetur. Est communis Thomistarum sententia, & statuit doctissimus M. Petrus de Ledesma in sum. 2. tract. 8. de iustit. commut. cap. 11. tenet. 6. Ubi ait: * Estando in solo derecho natural, y divino, lo que se gana con obras malas, y que son peccados, no ay obligacion de restituirlas, antes es de aquel que recibe la ganancia. El exemplo es, en lo que se da un por matar à otro, ò por herirle, ò por que de una violencia injusta, ò por que vote mal, y contra iusticia. Esta conclusion enseñan todos los discipulos de Tomas en el lugar citado. Particularmente Coronado, Soto, Bannez, Orellana, Medina, Peña, & la razon es, porque aunque estas obras sean peccados, no ninguno està obligado à hazerlas de valde, y à estimables, y dignas de precio. Luego estando en el derecho natural, bien se puede quedar con el precio de esta conclusion es certissima, aunque es contra algunos Doctores. * Sic ille. Sed non bene pro fecit: Cuius tanquam quoad acceptum pro sententia injusta, infra videbimus.

3. Cum Ledesma sentit M. Corradus 1. p. rescript. quaest. 87. ubi ex Salonio sic ait: * Acceptum peccati pro opere peccati, & ut merces pravi operis, quicquid generis sit peccatum illud, sive contra iustitiam, ut si iudex accipiat, ut inique iudicet; sive contra alium occidat, sive contra castitatem, ut concubine accipiens, ut fornicetur; stando in iure naturale non est restituenda, & accipiens illam ab eo, qui pravit, & voluit dare, retinere potest. * &c. Et infra Additionibus loquens de turpi lucro, inquit: * In primò dicimus, turpe lucrum promissum obligat solvendum, &c. Nam bene dicitur, quod fuerit promissio turpis, & licita ejus impletio, scilicet dari oportet, & licet promissio sit turpis, tamen non inducat obligationem adimplendi, tamen non inducat obligationem servandam fidelitatem. Hæc sequuntur, obligat ad servandam fidelitatem. Hæc sententia Cordubæ, Medina, & Soti, et D. Thomæ in conscientia observanda, non tantum circa matricem, sed etiam maritatum puellam, & matrem. Cujus rationem ex D. Thomæ, Silone, & M. Soti reddit infra quaest. 100. dicens: * Ratio est hæc: quia

Illud pretium non accipitur ex ea parte, qua est peccatum, sed qua est actus naturalis, & licet culpam annexam habeat, non ratione culpæ, ut dictum est, sed ratione laboris, & periculi, & voluptatis naturalis, ut merces, & pretium: & eadem esset ratio (inquit) si vir à muliere pretium exigeret. Quin verò æquius esset, quia plus illi, quam illa, præbet laboris, & periculi. Unde Alexander, ut tunc moris erat, pretium petiit à quadam muliere, ut secum rem haberet. * Sic M. Corrado. & ante illum M. Soto lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 1. ad 2. dicens: Quapropter mulier, quæ sui corporis copiam facit, mercedem recipere potest pro voluptate, quam vir capiat, sicut posset, ut prolem illi gigneret. Imò utraque ratione posset etiam masculus à femina pretium recipere, quin verò æquius, quia plus præbet. Sicut Alexander jure naturæ potuit à duce illa Amazona, quæ illum gratia recipiendæ prolis invisit, quod & prece, & pretio, ut fertur impetravit, &c. At verò, quia feminis major inest pudor, ob id quæ rationes sunt, quæ illi turpitudini vacent, quam viri, pretium ipsæ iustius recipiunt. * Sic M. Sotus. Sed his omisissis.

4. Ad rem nostram, pro Thomistarum, quos adduximus, sententia, stare videtur D. Thomas in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 4. ad 2. quæstionem. Ubi ait: * Si lex prohibuit actum, ex quo quis lucratur, sed non lucrum supposito actu, tunc quamvis adquirendo tali actu contra legem fecerit, tamen tenendo non facit contra legem, sicut cum quis de lenocinio, vel meretricio lucratur, & ideo hæc retineri possunt. * Sic Angelicus Præceptor. Quem exponens M. Serra 2.2. tom. 2. q. 62. sic ait: * Exemplum ponit D. Thomas de lenocinio, & meretricibus, (attende) & idem est de sicariis: licet enim pro nefario opere pretium accipiant, quia tamen acceptio talis pretii non est contra legem aliquam illam prohibentem, retineri potest tale pretium. * Similiter Cajetanus 2.2. quæst. 62. art. 5. ad 2. licet D. Thomas, neque hic, neque quæst. 32. art. 7. neque in 4. sent. neque alibi, (ubi quæstionem tractat) de adulteris loquutus fuerit, idem ac de meretricibus ex ejus mente dicendum putat: Quando dare non prohibetur, sed causa propter quam datur, ut quando prohibetur fornicatio, adulterium, & hujusmodi, non prohibetur dare propter ista, unde homo propter accepta ejusmodi servitia, quamvis nefanda, tenetur dare, quod promittit. * Sic Cajetanus, & sic etiam M. Sotus, & M. Ludovicus Lopez 1. p. Instru. cap. 105. §. 1. igitur circa quæst. dicens: * Hæc est Cordubæ, Medinæ, Soti q. 4. quarto libro. ubi ait, quod meretricibus, imò & maritatis, in foro conscientie, post habitam cum eis copulam, tenetur solve, quod eis promittit, &c. Hæc est D. Thomas, ejus rationem affert. * Et iterum 2. p. cap. 106. quæstio 7. Nec parum ad has expositiones confert, quod ipse Angelicus Præceptor numquam excludit à lucro licito, quod accipitur pro delictis contra iustitiam patris, * sed quæ ut rapina, usura, & simonia. * Sic in 4. dist. 15. citata, q. 2. art. 4. ad 3. quæst. ibi: * Quando lucrum ipsum (inquit) est lege prohibitum, ut rapina, usura, & simonia, non solum dicitur turpelucrum, sed iniquum. * Nimium, quia in illis, aut deficit voluntas donandi, & ideo non transferuntur dominium, ut in rapina, & usura contingit: aut quia res invendibilis est, & ideo jure naturali contractus nullus, ut in simonia: aut saltem quia lege Ecclesiastica redditur inhabilis ad adquirendum dominium pretii simoniacè accepti, ut alii docent. Quod secus accidit in aliis delictis contra iustitiam in petentis utilitatem patris.

Pars II.

5. Pro eadem sententia stat etiam Sotus lib. 4. de iust. q. 7. §. Secundus ergo modus. Ubi prædictas actiones contra iustitiam dicit esse pretio æstimabiles, (licet aliàs jure positivo prohibitas putet.) * Non quidem, inquit, quia actio, pro qua munus offertur, non sit natura sua pretio æstimabilis, ut si litigator, aut iudex, aut testis corrupendo, munera offerret, aut assassino, ut hominem interficeret. * Idem sentit Trullench in Bullam, lib. 3. casu 5. fol. 509. Ubi pro hac sententia refert D. Thomam, Lessium, & Ludovicum à Cruce. Quam plures sequuntur Villalobos tom. 2. tr. 11. diff. 16. concl. 7. n. 13. * Lo que se dà al juez para que de sententia injusta à uno; para que mate à otro, &c. Estando en derecho natural no ay obligacion de restituirlo, sino solo el danno que se haze ala otra parte. Esta conclusion es de casi todos los Doctores citados. * Sic ille, & alii, quos sequitur Verricelli to. 1. tr. 3. q. 1. n. 16. ibi: Inferitur quartò, iudicem, qui iniquam tulit sententiam ob pretium sibi datum, vel promissum, quamvis peccaverit iniquè judicando, non tamen peccare, nec teneri in conscientia ad restitutionem accipiendo pretium pro iniqua sententia. Ita Navarrus, Angles, Petrus Navarra, Valentia, Rebellus, Tolerus, Lessius, Molina, Layman, Diana contra Cajetanum. * Sic ille, & pluribus citatis consentit Henriquez de Pontific. Rom. clave lib. 4. cap. 25. n. 3. in fine.

6. Quapropter Eminenti. Card. de Lugo tom. 1. de iust. disp. 18. sect. 3. n. 54. jure hæc scripsit: * Communis Theologorum sententia est, attento jure naturæ, & nisi leges reddant inhabilem ad dandum, vel accipiendum, non debere restitui, factò jam opere criminoso, quod pro eo patrandò, acceptum est. Ita Navarrus, Sylvestre, Antoninus, Petrus de Navarra, quos refert, & sequitur Turrianus, Vazquez, Lessius, Molina, & alii communiter. Probatur ex his, quæ de turpi lucro meretricis dicta sunt; eadem enim est ratio de aliis peccatis, cum in his etiam accipiat pro realiqua emptori grata, & utili, ad quam venditor non tenebatur. * Hæc Lugo. Et hæc de jure naturali: Quibus probabilior sententia latius superque stabilita manet.

§. II.

Quid de positivo?

7. Restat adhuc difficultas, an jure positivo teneatur quis restituere acceptum pro injusta sententia, vel homicidio, aliisvè delictis contra iustitiam? Partem negativam defendunt S. Antoninus, Sylvestre, & alii, quos citatos sequitur doctissimus Navarrus in Manuali cap. 17. num. 33. retractans, quod antea scripserat: * Siempre, inquit, no pareciò mejor esto hasta aqui, (nempe pars affirmans) aora empero nos parece mejor lo contrario, que tienen S. Antonino, Monaldo, Angelo, y Sylvestro. Lo primero, porque no ayley, ni canon que mande esto generalmente. Lo segundo, porque las leyes, y Canones desta materia dizen, que lo que por delito se promete pedir, y no dizen que lo tomado se hade dar a otro, &c. Lo quinto, porque es teorica de Vercelillo recibida por S. Antonino, Angelo, Sylvestro, y otros, que la restitution de lo que se hade dar à pobres, y no à la parte interessada, no se debe de precepto, sino de consejo, quando nunca se debió à persona, ni Colegio alguno, &c. Ni por ley preceptiva, ni sententia especial

Vu 3

la les

se les aplico. Y segun la comun, la restitucion en este caso se hade haxer à pobres, yno à la parte, a lo qual es consequiente, que no se debe restituír de precepto. Finalmente haze, que no ay ley divina, ni humana que esto mande. Y assi concluimos, que el que toma algo por causa que es mortalmente mala, peca mortalmente (nimirum ante maleficium commissum) y de precepto está obligado a restituír el dano, que por aquel mal hizo à otro, y tambien lo que tomó de quien la ley especialmente lo manda restituír, como en la simonia. * Hactenus Navarrus.

8. Ejusdem sententia sunt communiter Thomista, quos sequitur M. Petrus de Ledesma in Sum. p. 2. rr. 8. de just. cap. 11. conclus. 8. Ubi contra Sorum, Manuel, Rodriguez, & Cordubam sic ait: * A esta dificultad se responde, ser mas probable, que en el tal caso no ay obligacion de restituír el precio antes de la sententia del juez. Esta sententia tienen comunmente los discipulos de S. Thomas, y muy particularmente Orellana. La razon es, porque estando en derecho natural, las tales obras son dignas de precio, como es cosa notoria, y el derecho positivo en los lugares citados no haze inhabil, ni incapaz para recibir el tal precio, como consta de las dichas leyes, y derechos (pro parte contraria allegatis) luego estando en conciencia, antes de la sententia del juez, no ay obligacion de restituír el tal precio. *

9. Ledesmam sequitur M. Serra 2. 2. tom. 2. q. 62. art. 5. multis probans, acceptum pro delictis contra justitiam retineri posse, & non debere restituí ante sententiam judicis spoliantis in poenam delicti. * Pater, inquit, nam ita docent communiter Recentiores, illam etiam docuisse M. Orellana, refert M. Ledesma. Probat deinde ex l. 3. ff. de cond. ob turpem causam. Ubi dicitur: Vbi dantis, & accipientis turpitudine versatur, non posse repeti dicimus, veluti si pecunia datur, ut male judicetur, &c. Ex his autem colligi, transferri dominium, etiam quando delictum est contra justitiam, & injuriosum, pretiumque pro illo datum fieri accipientis ostendo. * Et infra ad secundum: * In sententia, inquit, injusta duo considerari possunt, & quod sit injusta, & quod sit actus utilis ei, in ejus favorem fertur, & laboriosa, & periculosa judici. Concedimus, quod ratione primi non est venalis sententia injusta, &c. si tamen aliquid acciperet pro actione iniqua sententia, quatenus ipsi est periculosa, & alteri utilis, non teneretur restituere, quia ut sic est pretio aestimabilis. * Hactenus M. Serra supra, ubi Cajetanum dicentem * subversionem justitiae esse invendibilem, explicat, dicens: * Quod intelligendum est de justitia ut sic, seu quatenus est formaliter peccatum. * Et bene quidem, quia nulla prorsus esse potest ratio, cur sit vendibile homicidium, vel adulterium, aliudve delictum contra justitiam; non verò subversio justitiae, ut ex terminis notum est. Omnia ergo hæc materialiter sumpta, (inquit Serra) quatenus sunt quædam actiones humane liberè factæ, delectabiles, aut utiles uni, alteri verò laboriosæ, & periculosæ, pretio aestimari possunt. Ergo pretium pro illis opere consummato accipi potest, & acceptum retineri, nec teneretur restituere, qui illud accipit. *

10. Pro eadem sententia stat M. Bannez, quem citatur sequitur Villalobos tom. 2. Sum. tract. 11. diff. 16. bi: * Loque tengo por mas probable, y verdadero es, que antes de la sententia del juez, el que lo recibid no está obligado à restituír à nadie, sino

quelo puede retener con buena conciencia. Bannez dize, que es lo mas probable, y verisimil, y lo tenen Navarro, Lessio, y otros. El fundamento es, porque de ley natural no ay obligacion de restituír estas cosas antes de la sententia, ni tampoco ay de derecho positivo, porquelas leyes que quitan citadas, &c. no quitan la obligacion natural, obligan a que se restituuya lo recibido antes de la sententia del juez. Porque el que lo dió pudo transferir el dominio. * Sic Villalobos.

11. Idem sentit M. Ludovicus Lopez 2. 2. in tract. cap. 106. S. circa prædictam doctrinam. Ubi dicit: * Una doctrina D. Thomæ (circa simoniace acceptum) deducitur fundari in lege Ecclesiastica, que sit punit de agentes contra legem divinam, ut uterque acceptum, & dato simoniace sit privatus, & ut pretium simoniaci in pauperum elemosinas erogetur. Ipsi homicida, aut judex ferens iniquam sententiam, utrum primus aliquid accipit pro obligatione accedendi, & secundus pro iniqua pronuntiatione sententia, pro his accepti pretii dominio privantur, quia homicida potuit vendere actionem suam, liborem, & periculum ad occidendum, quamvis injusta fuerit promissio occidendi, & ille judex iniquam ferendo iniquam sententiam nullam injuriam facit danti pro ea pretium, &c. Unde contra Cajetanum facere injustum, non videtur invendibile. * Hæc Lopez, qui ut patet, hanc sententiam in hoc loco amplectitur, licet p. 1. in tract. cap. etiam 106. dicitur accep. ref. probabilem tantum dixerit, (exhibens Hispaniæ judices) & contrariam, ut probabilior tenuerit.

12. Ecnovissimè multis illustrat defendit illi strif. P. M. Araujo Episcopus Segoviensis in dec. moral. diff. 7. part. 2. nu. 4. Ubi citatis D. Antonio, Mendo, Angelo, Sylvestro, Navarro, Bannez & Vazquez sic ait: * Asserimus cum his authoribus, recipere mercedem ob maleficium, neque jure naturalis, neque jure aliquo humano teneri ante sententiam sententiam ad restitutionem, si promissum maleficium implevit. * Cujus exemplum adhibet num. 2. v. g. Quod accipit judex ob ferendam sententiam iniquam, & quod accipit testis ob ferendum falsum testimonium, & quod accipit tabellio ob falsum scripturam. * Sicibi, & iterum num. 12. Ubi rationem reddit, * quia hujusmodi contractus, aut non habet solutus, sed conditionatus, scilicet accipere decem, si feras sententiam iniquam, aut facias talem falsum, aut injuriam alicui, quam si feceris, transiunt in te dominium horum decem. Unde sequitur, quod licet uterque peccet contra justitiam, recipiens vero non teneatur restituere, postquam adimplevit promissum, sed antea. *

13. Ejusdem sententia sunt plures alii Doctores quos sequitur Trullenchin Dealog. lib. 7. fol. 3. m. 9. dub. 6. num. 2. & in Bullam Cruciatæ, lib. 3. cap. 1. quod leges à Doctoribus contrarie partis adductæ, nec faciunt inhabilem accipientem ad comparandum dominium, nec reddunt irritam receptionem. * Quare (inquit) non teneretur restituere acceptum ob homicidium, sententiam injustam, falsum testimonium, & Angelus Maria Verricelli tom. 1. quest. moral. tract. 3. quest. 1. num. 16. ubi: * Inferitur quarto, judicem, qui iniquam sententiam ob pretium sibi datum, vel promissum, quamvis peccaverit, iniquè judicando, non tamen peccate, neque teneri in conscientia ad restitutionem, accipiendo pretium pro iniqua sententia.

ita Navarrus, Angelus, Navarra, Valentia, Rebello, Toletus, Molina, Layman contra Cajetanum, & Covarruv. *Idem tenet Diana alios citans p. 8. tract. 6. ref. 110. & Leander à Marcia in *disquis. moral. lib. 2. disp. 2. ref. 31.* dicens, esse communem. Quibus adde Leandrum à Sacram tom. 6. in *decalog. tract. 5. disp. 4. q. 11.* ubi ait: *Sic docent D. Thom. Lessius, Ægidius, Palao, Trullench, & omnes. *Quibus meum calculum adungere tam ratione, quam auctoritate cogor.

S. III.

No-vum ejusdem sententiæ subsidium.

14. Pro majore hujus sententiæ auctoritate, & probabilitate, quam veram reputo, cum Lessio (à nescio quo Theologiae moralis inope id eo suffragato) superaddere non omitam verba doctissimi, ac Reverend. P. M. Joannis Martinez de Prado tom. 2. *Theolog. moral. cap. 17. q. 5. num. 36.* *Ultima, inquit, opinio docet, quod etiam leges prohibeant acceptionem, dum tamen non declarant, esse irritam acceptionem, non est opus restituere accepta pro opere peccaminoso. Et addunt, quod jure communis non extant leges irritantes acceptionem, & id eo ante iudicis sententiam non debent restitui. Ita Sylvest. Joannes de Friburgo, Orellana, Petrus de Ledesma, Bannez, Serra, Joannes de la Cruz, & probabiliter posse prædicari, docuit Ludovicus Lopez, &c. Ultra Thomistas est jam inter alios satis recepta sententia, tenent enim Angelus, & Monaldus, Navarrus, Petrus de Navarra, Villalobos, Covarruv. Azor, Lessius, Vazquez, Molina, Bart. à Sancto Fausto, Bonacina, Trullench, & alii frequenter, &c. *Hæc ille. Qui tamen, licet à num. 42. multis suadere conetur contrariam sententiam esse D. Augustini, & D. Thomæ, dicens: *Videtur ferè expressa D. Augustini, &c. (& iterum) Quod hæc sit mens Augustini declarant verba, quæ subiungit, &c. Sanctum Augustinum, ut de more habet, sequitur S. Thomas 2. 2. quæst. 62. artic. 5. ad 2. illis verbis: *Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, non debet sibi retinere.* *Nihilominus ipse concludit pro opinione contraria, & communi Thomistarum, quam retulerat, dicens: *Ultima sententia est valde probabilis in praxi, nec constat clarè, esse contrariam Sancto Augustino, aut Sancto Thomæ. *Exponit quæ cum Mag. Soto, D. Thomam intelligendum, quando lex civilis exprimeret non transferendum dominium, aut quod restitueretur, si petatur. *Fundamentum prioris partis (inquit) est: quia hæc crimina etiam contra iustitiam sunt pretio æstimabilia, quia non sunt quid spirituale, aut supernaturale, sed actiones liberae in utilitatem ejus, qui dat pretium, & in periculum ejus, qui profert iniquam sententiam: ergo pactum inter ipsos est validum: leges verò, quæ reprobant conventiones prædictas, non faciunt inhabilem recipientem pretium, neque impediunt dominii translationem, quando res ipsa pecunia æstimabilis est. *Hactenus M. Prado.

15. Verum hic auctor ad auctoritatem D. Augustini, quam contra suam & communem opinionem adducit, nil responder. Posset tamen, mutuatis verbis sapientissimi Patris Gabrielis Vazquez in operibus D. Augustini evolvendis, & exponendis diligentissimus: qui *opus. de restit. cap. 7. dub. 4. n. 28.* sic ei satisfaci: *Sed oportet respondere ad illud Augustini

in *Epist. 54. ad Macedonium*, quod pro se citat Adrianus: & sanè legi Augustinum, nescioque, an aliquam dignè patiatur glossam, nisi quod ibi de consilio sanctus loquatur: aut si loquitur de præcepto, forsan loquebatur secundum leges positivas, si quæ erant de hac re suo tempore; sed intra limites juris naturalis ratio Navarti hanc suam opinionem probabilem fecit. *Sic Vazquez, & ex illo Eminent. Cardin. de Lugo tom. 1. de *iust. disp. 18. sect. 3. nu. 55.* & Illust. P. Mag. Arauxo *suprà num. 19.* ubi facit: *Augustinus aut loquitur non secundum jus naturale solum, sed secundum leges positivas humanas, quæ fortè eo tempore tales conventiones turpes irritas faciebant. Aut loquitur de obligatione restituendi, in foro judiciali.*

16. Hæc inquam auctoritati D. Augustini respondere posuisset M. Prado sequutus doctissimum Patrem Vazquez. Sed hunc obiter legisse, ex duplici capite, mihi suadeo. Primò, quia *num. 48.* illi imponit, asseruisse, *suam opinionem esse contra D. Augustinum, & gloriari, se ab isto recedere: *quod prorsus falsum est, ut vidimus. Secundò, quia auctoritas D. Augustini adducitur ab Adriano, & ab aliis (ut videre licet apud Lugo) ad probandum, jure naturæ debere restitui acceptum pro injusta sententia. Quod inde suadent, quia Augustinus paritate justæ sententiæ usus fuit, dicens: *Cum autem judicia, & testimonia (quæ nec iusta, nec vera vendenda sunt) iniusta, & falsa venduntur, multo sceleratius pecunia sumitur, quia sceleratè etiam, quam vis à volentibus, datur. *Quibus non obstantibus, quod solo jure naturæ attento, pecunia accepta restitui non debeat, dicit ipse M. Prado videri certum *quæst. 5. citata num. 28.* *Secundò (inquit) videtur certum, quod solo attento jure naturæ, nulla ex hujusmodi conventionem oritur obligatio restituendi. *Quod quidem verissimum est, post crimen patratum: secus antea, de quo solum casu loquitur Augustinus *ubi suprà*, ut docent communiter Thomistæ, & ejus verba præferunt. Tum quia pro iniqua sententia jam lata, jure naturæ, nec datur, nec sumitur sceleratè pecunia, sicut nec pro adulterio, nec pro homicidio commissis. Tum quia restitutionem, quam ibi indicit Augustinus injusto advocato, cujus iniqua operâ, injusta sententia lata fuit, non de præcepto, sed de consilio procedere, indicant ejus verba, quæ sequuntur. *Verum tamen (inquit) si iustitia sincerius consulatur, iustius dicitur advocato, redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuiti, &c. *Ubi cum hoc *iustum* dicat, iustum supponit esse contrarium, etsi ut perfectius advocato id consulat, sicut & iudici consulendum. Nec obstat, quod Augustinus dicat, quod debet hoc facere: nam verbum debet, solum importare consilium, tradunt doctissimi Dominicani, ut alibi notabimus.

17. Non me latet, M. Sotum *lib. 4. de iust. quæst. 7. artic. 1. §. Secundus ergo modus*, traditam hucusque doctrinam de pretio accepto pro aliis delictis defendentem, excipere illa. *Quæ habent annexam injuriam contra iustitiam. Non quod actiones illæ (inquit) puta hominem occidere, aut sententiam in tuum favorem proferte, non sint natura sua pretio æstimabiles, sed quia actiones injuriosæ sunt, &c. Lex fecit eum inhabilem ad recipiendum, in odium delicti, quod est contra iustitiam, & id eo nullum acquisivit dominium. Quando verò delictum non est injuriosum, optimè transfertur dominium. *Sic ille. Verum in hac parte non sibi constat, quia ibidem §. *Major autem*, ipse defendit, acceptum ab adultera

non esse constituendum, cum tamen adulterium sit delictum iniuriosum, & contra iustitiam. En ejus verba: *Sed sunt puellae, aut maritatae, quae semel, aut bis collabuntur, de his etiam est major apparentia, quod non possint precium recipere, sed teneantur ad restitutionem, &c. Nihilominus & illis quoque liceret, pretium recipere, tenebiturque in foro conscientiae, qui illis promissit, solvere. Et ratio est eadem S. Thomae: nam licet flagitia sint lege vetita, datio tamen non est prohibita, & ideo juri naturali standum est. Quo utique jure, concessio illa corporum aestimabilis est pecunia. Uxores autem in poenam sui criminis prohibentur adquisito pretio: sed tamen ante condemnationem jure naturae illis debetur. *Hactenus Sotus. Ex quibus deducitur, inconsequenter loquutum ubi supra, dum dixit: delicta contra iustitiam jure positivo reddere inhabilem ad adquirendum dominium, alias uxores, ante condemnationem teneantur acceptum restituere: nec eis, semel posita lege (quam supponit M. Sotus) inhabilitante ad domini acquisitionem, jure naturae pretium promissum debetur.

18. Praeterea absque fundamento id asseruit: tum quia Doctores communiter contrarium tenent, ut vidimus: tum quia ipsemet Sotus, in his legibus exponendis, non majorem fidem sibi arrogat, quam in aliis, quas adducit in 4. diff. 41. quest. unica, art. 4. circa hereditatem relictam, seu donationem factam a patre filijs spuris: quas quidem leges reliqui omnes Doctores semper intellexerunt, & receperunt absque ulla limitatione, ut inhabilitantes, & impediētes translationem domini. Ipse tamen Sotus aliter explicat, dicens: non reddere inhabiles filios saecularium, sed Clericorum, & Religiosorum tantum. *D. scilicet est, inquit, inter filios ex adulterio saecularium, & filios Clericorum, quod licet utrique priventur hereditate, non tamen prorsus aequaliter sunt inhabiles ad suscipiendum: & ideo si pater adulter saecularis carens legitima prole relinquat bona sua filio spurio: quamvis fiscus possit adjudicare: nihilominus lex illa poenalis est: & ideo quousque filius condemnatur, potest illa bona absque culpa possidere. *Hac Sotus ubi supra partim sibi contrarius, & retractans, quae indubitate ex legibus Hispaniae tradiderat libr. 4. de iustit. quest. 5. ad 4. nimirum filios spurios, etiam saecularium, esse inhabiles per leges: Ad succedendum jure hereditario in bona paterna, &c. non vero extra testamentum. Ergo pater (inquit) extra testamentum bona sua donans, non facit contra rigorem legis, quia lex poenalis tantum ad id obligat, quod sonat. *Hac Sotus, cujus sententiam erroneam esse dicit Rojas in epitome success. p. 6. num. 144. & 145. Sed ego à censura abstinens licet urgeo: ergo licet in his legibus exponendis Sotus audiendus non est, ita neque in aliis, de quibus supra. Id quod leges spuriorum; ejus explicationem excusavit M. Petrus de Ledelma in Addit. ad 3. part. quest. 68. art. 2. conclus. 2. prope finem, his verbis: *Sed licet Sotus sequutus fuerit illam sententiam, non mirum est, quod in re, quae pertinebat ad jus Caesareum, & Regium erraret, non consulens Jurisperitos, & jurisplum: In nostro autem casu (et si vice versa) idem fere illi contigit; nam quem leges non reddunt inhabilem ad acquisitionem domini, sua ille expositione reddere tentavit.

19. Unum verò in hac parte certissimum est, tam judicem, quam advocatum, vel testem iniquum teneri rescire parti laesa damnum illatum, nisi clientem ad illud rescipiendum inducat, & persuadeat. Quod melius fieri non posse, existimat Augustinus

ubi supra, quam si suscepro suo diceret: recipere, qui mihi, cum tibi male ad essem, dedisti, & reddere sario tuo, quod me agente, inique abisti.

20. Haec dixisse sufficit, ad poenam libere optabilem Lestis fugillantis: & ut lector bavinotat quia scientia, qua prudentia, qua eruditione polleat, qui alienas opiniones censurare tentat.

Q V A E S T I O III.

An Iudices, & alii Ministri publici teneantur restituere munera liberaliter à litigantibus donata?

S. I.

Doctorem sententia.

1. **N**egativa sententia invidiam conciliat. M. Joannes Martinez de Prado tom. 2. Theol. Moral. cap. 17. quest. 5. §. 7. ubi P. Molina Cardin. de Lugo, & alii, non levi injuria, impudenter quod docuerint, leges Castellae inhabiles reddere iudices, & alios Ministros ad munera liberaliter oblata recipienda: non tamen teneri semel accepta restituere. Sed valde miror, virum doctum, eruditumque eos non legisse. Uterque enim expressè negat, leges Castellae inhabiles reddere iudices accipienda munera; indeque ab obligatione rescipiendi ante condemnationem eximunt, ut ex dictis constabit.

2. Igitur doctissimus Pater Molina loco à M. Prado citato, nempe tom. 1. de iust. tract. 2. diff. 28. supponit primò, ejusmodi donationes, scilicet etiam leges positivas, quae eas prohibeat, tunc fieri, & accipi peccato, vel propter scandalum, vel propter periculum perversionis iustitiae, vel quia non habuerint voluntatem ex parte dantis, quoniam facta sit transference domini. Interdum tamen (inquit) juri naturae stando, *posse fieri, & accipi sine peccato, ut quando ex amicitia datur aliquid ministro publico, etiam si amicitia habuerit ortum ex eo, quod sit minister publicus: aut quando ex gratitudine, & gaudio re justè obtenta, aliquid ex mercede illis datur. In ejusmodi namque donationibus, nil vitii ex natura rei conspicio. *Hac Molina.

3. Ex quibus fit: jure naturae, seclusa lege positiva, quae ministros reddat inhabiles adquirendi domini, re ipsa illud adquirere, & consequenter sententiam judicis non teneri, munera liberaliter eis donata restituere: quia collocatio ejusmodi vera donatio, & spectato jure naturae, integritati cujusque domini rei suae sponte in alterum transiit. Unde fit, ejusmodi donationes validas esse, & translativas domini: si altunde non constet, esse involuntarias. Tales autem communiter reputantur, quoniam lite pendente fiunt, eo quod litigantes sibi fundentes, Iudices, & officiales non praestituros, quod ex iustitia tenentur, tradit Thomas Sanchez lib. 3. consilia unico, dub. 2. num. 24. fol. 404. cum M. Soto, Sandoval, & Mercado. Ita etiam, & merito docentur communi Thomae, quos citatos sequitur M. Petrus de Ledelma tom. 2. Sum. tract. 8. de iust. commun. cap. 1. conclus. 11. §. Digo lo quarto, Secus vero de donationibus

bus post finitam litem, tunc enim voluntariae sunt. *Quando despus de acabado el pleito (inquit) y que no se espera, que ha de aver otro, se dà algo liberalmente à los tales oficiales; la tal donacion es voluntaria, y valida, estando en derecho natural, defuere, que no ay obligacion de restituirla que les dieren. Esto ensenna Orellana, y comunmente los discipulos de Santo Thomas. La razon es, porque en tal caso cessa la razon de ser involuntaria la tal donacion; luego es voluntaria, y por configuente passa el dominio. *Sic M. Ledesma cum reliquis D. Thomae discipulis, quos sequitur Molina ubi supra.

4. Supponit secundò P. Molina, de facto iudices peccare mortaliter, accipientes munera. *Quia propter mala, & damna (inquit) quæ ejusmodi donationes habere solent, adjuncta jure optimo, lege positiva prohibentur: estque in Principe potestas, ut ipso jure nullas eas reddat; (non dixit reddidisse, ut malè intellexit Prado) ita ut in foro conscientiae teneatur accipiens restituere, quæ ita accepit, nulla expectata sententia. *His ita constitutis, controvertitur hæc, inquit P. Molina, utrum quæ accipiuntur, ejusmodi donationibus validis, spectato solo jure naturæ, obnoxia sint restitutioni in foro conscientiae nulla expectata sententia, eo ipso, quod accepta sint contra præscriptum legis humanæ? Hic est difficultatis cardo, in quo partem affirmativam nonnulli tuerentur, quod in ea sint sententia, quod quando lex prohibet acceptionem aliquam, efficit accipientem incapacem rei, quam prohibet accipere, redditque collatorem talis rei inhabilem ad transferendum dominium. Sic à nonnullis traditum refert Molina, advertens multos Doctores, hanc sententiam tribuisse Sorio: & eam amplectari Joannem de Medina Doctorem Complutensem, & M. Bart. de Medina Ordinis Prædicatorum.

5. Ipse verò Doctores citatos impugnatur, & contrariam tueretur ex illo principio apud Theologos factis triito, posse, scilicet, acceptionem esse prohibitam, quin accipiens fiat inhabilis ad dominium adquirendum. Multisquæ suadet, in re præfenti, id contingere. *Mihi, inquit, contraria sententia placet, nempe, quod licet peccent, qui contra præscriptum legum, ejusmodi donationes accipiunt, perjurique sint, si jurejurando ad eas non accipiendum se alitrinxerint, ut in hoc Regno (Lusitania) ministri publici se adstringunt, & iudices omnes, ac Tabeliones in Regno Castellæ, &c. Nihilominus donationes, de quibus loquimur, esse validas, neque confurgere obligationem restituendi ante latam sententiam. Moveor, quoniam ejusmodi donationes, seclufa lege humana, validæ sunt, &c. In primis lex non dubium, C. de legibus, eas validas esse, non impedit, deinde leges Lusitanæ non reddunt invalidas: etenim solum prohibent, ne iudices ejusmodi donationes accipiant, &c. *Et inferius. *Leges etiam Castellæ non plus reddunt invalidas ejusmodi donationes in eo Regno, quam Lusitanæ leges in hoc: etenim l. 5. c. l. 3. nova collectio tit. 9. solum prohibent, ne iudices ejusmodi donationes accipiant sub pœna amissionis officiorum ipso facto, & ut solvant, quod ita acceperint, & duplum fisco regis, &c. Quæ pœna locum non habet ante latam sententiam. *Et infra ad argumentum pro parte contraria adductum, negat prædictas leges efficere accipientem incapacem domini rei, quam per ejusmodi donationes accepit: quia licet in Principe, inquit, sit potestas ad hunc effectum, *necesse est, ut constet, id sua lege intendisse. *Quod in

præfenti non constare contendit. Ex quibus aperte constat de impostura M. Prado.

6. Patris Molinae sententiam ex eodem fundamento defendit Villalobos tom. 2. tract. 18. diff. 5. ubi loquens de his legibus, inquit num. 11. *Bannez, y Pedro de Ledesma dicen, que los presentes, y dadas ay obligacion de restituirla; porque con esta condicion tacita de que guarden el arancel, les dan el oficio, &c. Mas à esto se responde facilmente, que aqui no ay tal condicion, sino que le dan el oficio, sujeto à las leyes del; pero no por esso le impiden la traslacion del dominio, pues la ley no lo dice. *Et infra: *Estas leyes no irritan lo que se haze, sino que senalan la pena.

7. Pro eadem militare videtur Vazquez opus. de restit. cap. 7. dub. 6. n. 60. ibi: *Unde colligo, ut supra diximus, quod quando aliquis est inhabilis ad recipiendum munera, non potest acceptum retinere. Sed non faciliè constat, an iudices inhabiles sint ad dona recipienda: in legibus enim solum continetur prohibitio recipiendi, quæ non sufficit. Et in nostro Regno solum circa Secretarios, vidi legem, quæ ipsos inhabiles facit ad recipiendum munera, l. 1. tit. 18. lib. 2. nova Recopil. imò & ad pœnæ solutionem (obligare autè sententiam) quamvis quoad hoc non observetur. *Et expressius l. 2. disp. 16. c. 3. m. 17. ubi sic ait: *In nostro Regno prohibiti sunt aliqui ministri Regis munera accipere, ex quibus eos solum (attende) ad restitutionem obligamus, qui ipsa lege inhabiles efficiuntur, ut recipiant: eos verò, qui solum prohibentur simpliciter absque decreto irritante, non obligamus ad restitutionem. *Et iterum rationem reddens numer. 27. & 22. *Quoties à us alicui certo generi personarum prohibetur, intuitu virtutis Religionis, aut liberalitatis contra avaritiam, vel alterius virtutis, quam justitiæ, actus firmus est, & adquisitum per illum non est obnoxium restitutioni, nisi lex aliud explicet, &c. Hujusmodi existimo esse leges, quæ prohibent, ne Clerici exerceant quædam genera negotiationum, &c. Ejusdem rationis sunt (attende) leges, quæ prohibent, ne ministri Regis accipiant munera gratis oblata à certo quodam genere personarum, &c. *Quod probat, dicens: *Id, quod accipitur contra legem prohibentem hoc modo, non esse acceptum contra justitiam, ac proinde neque contra justitiam retineri. Quod autem non est acceptum contra justitiam, non est obnoxium restitutioni, ut manifestum est. *Sic P. Vazquez.

8. Hanc sententiam ex fundamento Patris Molinae tener etiam cum aliis Diana p. 6. tract. 6. Miscell. resol. 59. in fine, ibi: *Nota hic obiter, iudices, & ministros publicos, accipientes munera sola lege positiva sibi prohibita, non esse obnoxios restitutioni in foro conscientiae, nulla expectata sententia, quando data fuerint ex mera liberalitate, aut ex gratia, & gratitudine. Ita docent Molina tom. 1. disput. 88. & Fagundez loco citato (nempe in Præcep. Decalogi tom. 2. lib. 8. cap. 27. nu. 9. Quidquid in contrarium asserant Sorus, & Sylvester. Quia hæc donationes, seclufa lege humana positiva eas prohibentem, validæ sunt. Sed leges positivæ tam juris communis, quam aliquorum Regnorum, licet illas prohibeant, non illas invalidant, ergo non tenentur iudices illas ante latam sententiam restituere. *Sic Diana. Ubi, ut patet ex ejus verbis, donationes (de quibus supra) jure positivo prohibitas fatetur: atque aded, dum asserit, iudices posse recipere munera eis collata ad allicendum animum ad justam ferendam sententiam, aut ex

mera liberalitate (pro quo 3. p. *era* 6. *Miscell. resol.* 4. adducit Joannem Franciscum Suarez, referentem Molinam, Medinam, & alios) intelligendus est de jure naturali, secluso positivo prohibente. Sicut & Molina, & Lessius loquuntur. Quibus tamen *tract.* 5. *Miscell. resol.* 45. imputat, asseruisse, judicem posse licet recipere munera, si dentur, ut majorem diligentiam adhibeat, quam tenetur: vel ut afficiatur magis ad expediendum intra justitiae limites negotium in favorem dantis. Pater enim Molina, ut supra notavi, expresse asserit, hujusmodi donationes, & acceptiones propter mala, & damna, quae adjuncta habere solent, jure optimo lege positiva prohiberi. *Pater etiam Lessius loco citato à Diana *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *nu.* 64. solum excusat ab obligatione restituendi, non à peccato, ut advertit Card. de Lugo *tom.* 2. *de iustitia, disp.* 37. *sect.* 11. *num.* 132. & seqq. Quapropter, mala fide, ab Antonino Diana citantur pro opinione illos excusante à peccato, attento etiam jure positivo.

9. Cum Molina, & Vazquez sentit Cardin. de Lugo *supra* *disp.* 37. *sect.* 11. citata. Putat enim, ejusmodi leges prohibentes receptionem munerum, & adjicientes poenam, & obligantes in conscientia ad solutionem poenae, & ad restituenda munera (etiam si addant ante iudicis condemnationem) non obligare ante declarationem juridicam criminis. Sic cum aliis tradit *num.* 134. & ad argumentum contrariae sententiae, nimirum, quod *donatio illa facta contra legem prohibentem, est nulla, & per consequens non transfert dominium muneris in accipientem. *Respondet *num.* 135. negando antecedens, & exponendo cum Patre Molina *l. non dubium, C. de legibus*, ex qua id deducere conatur adversarii.

10. Haec auctorum loca diligenter congesti, ut ex illis magis innotescat aperta impostura M. Joannis Martinez de Prado, qui, ut supra notavi, absque ullo prorsus fundamento illis impigit, quod docuerint, iudices & alios ministros Regis, per leges, reddi inhabiles ad receptionem munerum, & incapaces dominii, & tamen simul defendant, ad restitutionem non teneri, quod, ut patet ex dictis, prorsus falsum est, quia, ut eorum verba clamant, incapacitatem, seu inhabilitatem ad dominium adquirendum negant, & ex hoc principio probant, non teneri jure positivo restituere ante sententiam iudicis.

11. Doctores alii, quos sequitur Thomas Sanchez *lib.* 3. *confli.* *cap.* unico, *dub.* 1. leges (de quibus supra) exponentes, sic distinguunt. Sunt nonnullae, quae universaliter loquentes, dicunt: Non reciban, no tomen por si, ni por otra persona, &c. Et istae, inquit, tantum prohibent receptionem, & illicitam reddunt. Sunt leges aliae, quae strictius loquuntur, dicentes: No puedan recibir por si, ni por otra persona, &c. Et istae, inquit, reddunt recipientes inhabiles ad recipiendum, & dantes ad transferendum dominium, & ideo inducunt obligationem restituendi acceptum: quia actum reddunt ipso jure nullum, ut docent communiter Theologi, quos Sanchez refert *num.* 26. Haec autem leges sunt *lib.* 56. *tit.* 5. *lib.* 2. *nova Recopil.* ubi dicitur. *Que el Presidente, Oidores, Alcaldes de Audiencias, & de Cortes, Alcaldes de los Hijosdalgo, Notarios, Jueces de Vizcaya, Relatores, Escribanos de Camara, Procuradores fiscales, y otros Escribanos de los dichos juzgados, no puedan recibir por si, ni por interposita persona presentes, ni dadas alguna de qualquier valor que sea, ni cosas de comer, ni beber, de Concejo, ni de Universidad, ni de persona alguna, que tratara, & verisimiliter se espera, que tratara a pleito ante ellos, durante sus oficios, ni lo pue-

dan recibir mugeres, ni hijos en poca, ni en mucha cantidad, directè, & indirectè, ni los Letrados, Procuradores de pobres. *Idem decretum tractat *lib.* 9. *nova Recopil.* de Quæstoribus, & Audiensibus, & aliis officialibus, ibi: Ningun Contador mayor, ni menor, ni Oidores, ni oficiales de la Contaduria, no puedan recibir dadas, ni presentes de ninguna persona, que tenga, & se espere, que reciba, que sea cosas de comer y beber, y aunque sean recibidos los negocios. *Reliquæ autem Hispaniae leges, quæ cum hoc rigore non procedunt, licet absolute prohibeant iudicibus, & aliis ministris, reusque Praetoribus ordinariis, & Rectoribus civitatum numerum receptionem, dicentes: No pueden, &c. reddunt, inquit, inhabiles ad recipiendum: licet licet contra prohibitionem receperint, non tenentur restituere. *Huic sententiae (inquit Sanchez) favent Covarruv. Sylvestro, Navarros, Argus, Palacios, Monaldo, Cajetanus, & Medina. Henriquez, & alii viri docti, quos ego consului. Etiam probabilis, & satis colligitur ex Navarra *lib.* 3. *cap.* 3. *nu.* 14. & 15. Unde inferitur, Auditores Regis, & alios iudices non teneri restituere munera, quando ea receperunt ab his, qui modo item non gerunt, nec gessere, nec in proximum creditur gessurum. *Haec tamen Sanchez: quibus duas sententias oppositas supra relatas maritare contendit.

§. II.

Authoris iudicium quoad obligationem restituendi.

12. Nihilominus, prædictas leges non continet inhabilitatem ad recipiendum, ideoque iudices, & alios Ministros Regios, nunquam tenent ante iudicis sententiam munera liberaliter ex dono restituere, mihi probabilius est, propter fundamenta Patris Molina, & aliorum, quos supra citavi. Quibus adde Verricelli *tom.* 1. *quest.* moral. *num.* 1. *quest.* 4. *n.* 2. apud quem Paludanus, L. yman, Sforzatus, Petrus de Navarra, Reginaldus, Navarros, Vija, Henriquez, Angles, Perez, Fagundes, Diana, & alii. Probatur, quia quilibet, adquirent dominium liberè donatè, nisi à lege fiat incapax ad adquirendum dominium. Iudices autem, & alii ministri à lege incapaces sunt, ut constat ex Molina. Sanchez Verricelli ubi *supra*, & bene quidem: quod si lex aliqua obliget ad restitutionem rei donatæ, etiam ante sententiam: id intelligendum ante sententiam, quæ ad talem poenam damnetur, non vero ante sententiam declaratoriam criminis, ut de similibus legibus docet Sanchez *in Sum.* *lib.* 2. *cap.* 22. *nu.* 20. Aliud autem est, expresse fieri incapacem dominii reo natam. *Sed esto (inquit) jure aliquo municipaliter expresse incapax: tamen ejusmodi leges, quæ cum eo rigore fuerint tunc receptæ, atque eo quoad hanc partem censentur abrogatæ, neque obligant in conscientia, ut rectè docet Salo. 2. *quest.* 71. *art.* 4. *in fine.* Lugo de *inst.* *disp.* 37. *n.* 174. Quæ rectè ait, satis id patere ex communi praxi omnium iudicum, etiam timoratorum, qui nunquam ex munera restituunt, neque à confessoribus ad id obligantur. *Haec tamen Verricelli. Quæ sunt valde notanda.

13. Quoad Secretarios verò major est difficultas, quia efficiunt juramentum solvendi poenam lege

impositam restituendi quadruplicatum, quod accepit. Ergo ratione istius juramenti tenebuntur. Verba legis sunt lib. 1. tit. 18. lib. 2. nova Recopil. * Mandamos, que ningun Secretario reciba dadiua, ni presente, ni agradecimiento de persona alguna, aunque sea cosa de comer, &c. fopena, que lo tornen con el quatro tanto la primera vez, y por la segunda no usen del oficio, y que juren de asillo guardar, y pagar las penas, en las quales los condenamos desde agora (atende) por manera, que sean obligados in foro conscientie à pagarlas, sin que mas sean condenados en ellas. * Ex quibus duo videntur necessariò inferri, & peccare, si munera recipiant, ratione juramenti, & teneri ad ea restituenda modo dicto, ante sententiam judicis. Et ita cum pluribus tradit Thomas Sanchez lib. 3. consil. cap. unico, dub. 1. num. 5.

14. Cæterum alii doctissimi, quibus adhæreo, censent, posse retinere donata ulque ad sententiam declaratoriam criminis, quia lex non dicit, teneri restituere: neque ad id ex juramento, neque ad pœnæ solutionem se obligant, nulla expectata sententia, sed solum non expectatà condemnatione, sin que mas condenados à ellas. Ergo ante sententiam declaratoriam criminis, nulla erit obligatio restituendi. Ita Suarez de legibus lib. 5. cap. 7. nu. 8. Rebello, Salas, Angles, Perez, Navarra, &c. alii, quos citatos sequuntur Card. de Lugo de iust. disp. 37. sect. 11. n. 134. & segg. Verricelli tom. 1. tract. 3. quæst. 3. Quibus faciunt, quæ congerit Diana part. 1. tract. 6. resol. 47. & tract. 8. resol. 21. §. Sed ex his oritur pulchrum dubium, & M. Hiacynthus Donatus in praxi resolutoria rerum Regul. tom. 1. p. 2. tract. 5. quæst. 25. Ubi probat, exceptis censuris, nullam pœnam incutiri ante sententiam declaratoriam criminis. Quibus in simili facit P. Thomas Sanchez lib. 4. de Matr. disp. 9. n. 2. ubi sibi obiciens legem quandam sic respondet. * Lex ultima sine tit. 14. p. 5. dicens raptum accipere aliquem ne accuset, subdit. Por ende dezimos, que debe tornar lo que aus recibid, sed dic esse pœnalem, quare solum subsequitur sententia teneri recipientem restituere. * Sic Sanchez de extorquente pecuniam, ne alterum, quem iuste poterat accuset, qui legibus restituere obligatur, sic & nos cum aliis de Secretariis, qui lege ad quadruplum restituendum adstringuntur.

S. III.

Quid quoad culpam?

15. **A**N vero sint aliqui casus, in quibus non solum ab obligatione restituendi, sed etiam à peccato excusentur iudices munera liberaliter donata recipientes? Respondet affirmativè Verricelli supra q. 2. à nu. 6. ubi plures auctores recenset. Quibus adhærens excusat à peccato iudices munera recipientes in sequentibus casibus. Primo, quando extraordinarium laborem, ad quem non tenebatur præstitisset. Secundo, quando reciperet non ratione officii, seu tanquam iudex, sed ex amicitia, quamvis amicitia ex officio oriretur, ut ait Molina supra à nu. 6. Tertiò quando donans ex dignitate suæ personæ merito conquereretur, tanquam de injuria libi facta, si donum recusaretur. Vel quando post sententiam, nulla tamen prævia promissione, ex gaudio, & gratitudine rei iuste obtenta, liberè donaretur. Quartò quando recipit esculenta, & poculenta, quæ grandia non sunt, id est, quæ paucis diebus consumi possunt, aut quæ, attenta qualitate dantis, & recipientis, non

reputantur magna. Quintò, si humane leges, sive communes, sive municipales, receptionem munerum prohibentes, per contrariam consuetudinem sint abrogatæ, vel non sint usu receptæ à populo. Ut autem tanquam usu non receptæ non obligent, non requiruntur decem anni, sed sufficit (ait Verricelli) quod populus pluribus actibus legem non servet, ut duobus, vel tribus actibus, quamvis lex paulò antea publicata fuerit, scienter tamen, & tolerante Principe.

16. Ex quibus deducit, & meritò, ut in nostro casu lex prohibens munera dicatur non recepta, sufficere, quod major pars litigantium liberè offerat munera, & iudices palam recipiant, neque pubantur. Nec obstat, quod officiales jurent, servare pragmaticam Regni. Juramentum enim intelligitur de usu receptis, seu quatenus sunt usu receptæ, non autem de aliis. Deniq; excusaretur iudex munera recipientes, quando constaret, salarium, vel pretium à lege taxatum non esse iustum. In his igitur casibus (ait Verricelli supra cum aliis, quos citat) nec ratione legis positivæ prohibentis, nec ratione juramenti, peccare iudices munera liberè donata recipientes quia juramentum est accessorium, & idè sequitur principale. Unde quoties lex ex aliquo capite obligare desinit, cessat etiam juramenti obligatio, ut docent communiter Doctores apud Dianam 2. p. tract. 3. Miscell. resol. 6. & apud Sanchez in Sum. lib. 3. cap. 14. nu. 8. Verum nonnulli ex his casibus expresse prohibentur in legibus supra citatis novæ recopilationis. Unde si contraria consuetudine abrogatæ sint, vel aliunde non obligent, vim suam modo retinere, dubitandum non est.

S. IV.

Duplex obligationis effugium.

17. **R**ationes dubitandi proponam, ut alii iudicium ferant. Prima lit: leges istas fundari in præsumptione corruptionis, ut sentit P. Vazquez opus. de restit. cap. 7. dub. 4. n. 29. ibi: * Cum leges prohibeant, munera dari iudicibus, ne muneribus corrupti, iustitiæ obliviscantur, & dub. 6. n. 39. dicens: * Aliis ministris prohibetur recipere munera ab his, qui negocia habent apud ipsos, vel speratur habituros, (atende) ne vel modò, vel in futurum corrumpantur, quia alii ministri corrupti possunt, ut inique officium exequantur, Advocatis prohibetur, ne recipiant à litigantibus munera in fraudem stipendii, non quia in illis timeatur corruptio, &c. * Ergo cessante præsumptione corruptionis, vel fraudis, poterunt liberaliter donata recipere. Idè ita sentit Menochius consil. 342. nu. 38. & in comment. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 8. dum tradit, iudices post latam sententiam, posse recipere munera gratis oblata: * Quia recipiendo (inquirit) munera post latam sententiam, cessat suspicio, & causa corruptionis. * Leges autem in præsumptione fundatas non obligare, si in aliquo casu præsumptio deficiat, tenent Sylvester, Sotus, Ricardus, Adrianus, Castro, Navarro, Covarruv. Baldo, Panormitano, Felinus, Decius, & alii apud Suarez lib. 3. de legibus cap. 23. num. 1. Quibus adde Sanchez de Matr. lib. 7. disp. 37. num. 9. Salas de legibus disputat. 10. scilicet. 4. Item Valerum, Rodriguez, Homobonum, Loricam, Vazquez, Valentiam, Montefinum, M. Arauxo, & plures, quos citatos sequuntur Thomas Hurtado tom. 1. resol. moral. tractat. 4. cap. 8. resol. 57. num. 713. & Diana

Diana 1. p. tract. 10. de legibus, resol. 27. unde Molina disp. 88. citat. num. 12. licet peccatum mortale ratione jurisjurandi semper intervenire existimet. *Si tamen (inquit) iusjurandum seculudas, quando peccatum lethale esset, aut veniale, expendendum esset ex periculo perversionis iustitiae, aut scandali, quod inde immineret, &c. *Quibus faciunt Doctores, qui explicantes clausulam illam gratis ubique in dispensationibus apponi solitam, qua prohibentur ministri munera recipere, asserunt illa solum prohiberi, quae animam iudicis corrumpent. Ita Gutierrez de Matrim. cap. 181. num. 2. Homobonus, & alii, quos citatos sequitur Diana part. 4. tract. 4. resol. 84. Cujus ratio alia esse nequit, nisi quia in aliis muneribus cessat legis praesumptio. Ergo in nostro casu quoties haec cessaverit, prohibitio non subsistit.

18. Secunda ratio est, quia plures Doctores asserunt, cessante fine legis in particulari, legem cessare. Ita Scaccia tract. de commercio. §. 1. quest. 1. nu. 511. Navar. in Rubrica de iudiciis, nu. 74. Mexia de taxa panis, con. 2. a. n. 29. usque ad 36. Henriquez lib. 1. cap. 17. nu. 2. & lib. 2. Comitolius lib. 7. respons. q. 1. n. 10. Soula Clement. VIII. de largit. muner. fundam. 3. Mezala 2.2. lib. 2. cap. 7. q. 22. n. 55. Grandos 1.2. contror. tract. 3. p. 1. disp. 15. sect. 2. quos citat, & sequitur Diana p. 1. tract. 10. resol. 28. Quibus adde iterum ipsum Dianam p. 7. tract. 10. resol. 33. Carumel in Regul. S. Benedicti, disp. 5. n. 50. Machado tom. 1. Sum. lib. 3. p. 4. docum. 4. n. 2. Portel in Respons. Moral. p. 4. casu 21. n. 8. & probat ex optimo textu cap. cum cessante de Appellat. Finem autem harum legum esse, vitare corruptionem iudicium, tenet ultra citatos Thomas Sanchez in consil. lib. 3. cap. unico, dub. 1. nu. 20. ubi cum aliis docet, non esse condemnandos iudices, qui a consanguineis sine fraude munera recipiunt. *Quia in hoc casu, inquit, cessat finis legis. *Ergo quando ex circumstantiis periculum corruptionis, & pervertionis iustitiae non subsistit, citum erit iudicibus, & aliis ministris iustitiae, recipere munera liberaliter donata.

19. Ex alio etiam capite posset aliquis praedictam legem vim infringere, nimirum, quod leges poenales etiam mortae, quae aliquid prohibent, poenam imponentes transgressoribus, non obligant in conscientia secundum Navarrum, Gomez, Joannem Andream, Matthaeum Meteslem, Scevolam, Decium, & alios, apud Villalobos in Sum. tom. 1. tract. 2. dub. 22. n. 6. & probabiliter putant Fillucius, & Azor, & cum Valentia, Diana omnes citans tract. 10. de legibus, resol. 20. Leges autem istas esse poenales, tradunt Molina tom. 1. tract. 2. disp. 88. S. Leges Castelle in medio, ubi sic: *Quod etiam dicunt aliqui ex Doctoribus, cum quibus disputamus, leges videlicet illas non esse poenales, solum profecto est, ut ex forma earum est manifestum. *Et absolute leges prohibentes munera, esse poenales, docent Gramm Boerius, Clarus, Amodaeus de Castilio, & alii, quos citatos sequitur Menochius tom. de arbit. consil. 342. Ergo vel probabile esse debet, non obligare in conscientia sub peccato lethali, aut ostendendum aliquam saltem ex praemissis, ex quibus per bonam consequentiam id deducitur, claudicare.

20. Ideo hanc sententiam expressè ex hoc fundamento defendit novissimè Fr. Leander à Murcia Capuccinus in Disquisit. Moral. in 1.2. D. Thomae lib. 2. disp. 5. resol. 24. num. 16. & sequentibus lib. 1. *Sed quæres, an iudices recipientes munera peccent, & teneantur ad restitutionem? In hac questione dictos iudices (& idem asserunt de alius iustitiae ministris) peccare mortaliter, & teneri ad restitutionem, docent Sotus, Sylvester, Navarra, Thomas Sanchez, & multi alii. Contrariam tamen sententiam quoad peccatum docent

omnes, qui tenent, leges poenales non obligare in conscientia, sed solum ad poenam post iudicium. Probabilem putant Valentia, Azor, Fillucius, quos citatos sequitur Diana 1. p. tract. 10. de legibus, resol. 17. Et licet aliqui contendant, praedictas leges esse conventuales propter iuramentum, & poenales, & ideo stando in opinione Navarra, & aliorum supra adductorum, non peccabunt mortally nec etiam ratione iuramenti, quia iuramentum obligat naturam actus, solumque ad id obligat ex virtute Religionis, ergo si actus ex tenore percaminosus, iuramentum illud peccatum solum non reddet. Quoad restitutionem vero non tenent sententiam iudicis, tenent Covarr. Synthes. Azor, Navarra, quos omnes citatos refert Thomas Sanchez tom. 1. consil. lib. 3. cap. unico, dub. 1. nu. 21. p. 29. qui tenent, praedictam sententiam esse sic probabiliter ex Navarra citato. Quia licet praedictae leges prohibeant actum dandi subditis, & recipiendi iudicibus, non tamen illum annullant. Ergo cum haec in iure naturali, & seculi prohibitiore iuramentum illae donationes, & acceptiones sint validae, & sententiam iudicis non teneant ad restitutionem praedicti iudices, &c. Et novissime hanc sententiam tradit Fagundes, quem citat, & sequitur Diana tract. 6. resol. 59. & utraque haec opinio est probabilis. *Hactenus Leander, vir quidem doctus, & pius, & pius, cujus opinio iudicibus, & aliis ministris ingratum non erit. Verum doctrinam illam Sanchez, & Doctores, quos noster supra adduxit, probabiliter refert, quia non loquuntur, quando leguntur his verbis: Ne pueri a recibus. Sed quando: Ne cibum: ut videlicet apud Sanchez locis à Leander citatis. Unde non eorum auctoritate, sed alius probabilis hujus sententiae ex superioribus deducenda est.

21. Dices, praefatum excusationis caput ultimo loco à nobis adductum, valde infirmum esse, quia leges poenales saltem mixtas, quae aliquid prohibent, poenam transgressoribus imponunt, quales sunt quae iudicibus, & aliis ministris munera liberaliter donata recipere, vetant non obligare in conscientia, est improbabile, & acriori censura dignum. Mag. Sotum lib. 1. de iust. quest. 6. artic. 5. ubi tenet vulgi appellari: *Sed quia vulgus (inquit) nullo quo colore alit, legem, quae obligat ad poenam, non obligare ad culpam, necesse est, errorem hunc eludere. *Quem imitatur M. Texedat tom. 1. lib. 1. tract. 16. ubi asserunt Soti laudar, & contrariam sententiam non esse probabilem dicit.

22. Sed uterque fallitur. Id, quod testimonio nonni exceptione majoris comprobo; Illustris Reverendiss. M. Tapia Archiep. Hispalensis, sancti tui, olim primarii Theologiae professoris in Universitate Complut. Ille igitur in sua doctissima Causa Moral. lib. 4. de legibus, quest. 10. art. 4. num. 1. & 2. ait: *Modo inquirimus, an de facto omnes leges tam civiles, quam Canonice imponentes poenam temporales, obligent ad solam poenam, an etiam quando ad culpam mortalem, aut venialem poenitentiam, aut levitate materiae praecipit? In hac re valde notanda sententia Martini Navarra in Moral. cap. 23. num. 55. omnes huiusmodi leges poenales imponentes, etiam praecipivas, obligare ad solam poenam temporalem impositam per ipsas, non ad poenam aeternam, neque ad culpam. Hanc sententiam docent

pridus Iassonem, & Ludovicum Gomez, testatur Suarez, eamque probabilem censet Valentia : & Azor ait, non esse omnino condemnandum, qui eam sequutus fuerit: & Diana probabilem etiam censet. Itaque omnes hi iudicant, probabile esse in praxi, non solum leges pure penales, verum etiam penales mixtas ex præcepto, & pœna, quæ jubent, vel prohibent, hoc, aut illud fieri, imponentes pœnam transgressoribus, non obligare ad culpam, sed ad solam pœnam, nisi certo constet, velle legislatorem obligare ad culpam. Fundamenta hujus sententiæ sunt, &c. Propter tantorum Doctorum auctoritatem, & totiationum robur, hanc novam sententiam censet valdè probabilem in praxi Villalobos, & ego etiam non possum non fateri esse probabilem, & in praxi securam, donec Sedes Apostolica verum definiat, aut declaret. Huic enim opinioni non desunt principia practicae probabilitatis, ut constat ex numero præcedenti. * Hæc M. Tapia de legibus penales mixtis, licet contrariam sententiam meritò probabiliorē iudicet, qualem ego etiam reputo: contendo tamen, hanc esse probabilem, ideoquē nec causæ meæ supra verum favere videar, fidem alienam Thomistis non suspectam interpellavi, & aliorum subjungam.

23. Nec dissentit M. Corradus l. p. q. 180. Nec M. Serra l. 2. tom. 2. quæst. 99. art. 4. dub. 2. fol. mibi 439. ubi sic scribit: * De lege, quæ præcipitur aliquid sub pœna excommunicationis majoris non latæ, sed terendæ sententiæ, quidam ad mortale obligare affirmant. Alii negant. Mihi satis probabile videtur, quod Cajetanus in Sum. verb. Præcepti transgressor, dicit: Transgressor præcepti sub comminata pœna non peccat mortaliter, &c. quousque monitus perseveret, tunc enim utpote excommunicatione dignus, peccat mortaliter, &c. Hanc sententiam tenent alii discipuli D. Thomæ recentiores. * Sicilicet, ex quibus validum conficitur argumentum. Nam si lex Canonica præceptiva, quando pœna spiritalis, licet gravis, est tantum comminata, non obligat sub lethali, cur obligabit civilis: quandoquidem omnes pœnæ temporales sunt comminatae, & nulla est, quæ ipso facto ante sententiam saltem declaratoriam criminis incurratur?

24. Hanc sententiam multis, validisque rationibus probat Navarrus cap. 23. num. 55. Quibus motus Villalobos ubi supra tom. 1. tractat. 2. dub. 22. num. 2. concludit: * Confesso, quæ estas rationes me parecen muy fuertes, y esta sententia muy probable; y porque favorece a las animas, y la tienen tantos hombres doctos, se puede muy bien seguir en practica. * Eandem expressè tenet ex eodem ordine Fr. Ludovicus de Miranda in Manual. Prælator. tom. 2. quæst. 25. artic. 18. conclus. 2. fol. mibi 259. * Nam Reges (inquit) & Principes sæculares numquam expresserunt aut interpretati sunt in suis legibus, maxime penales, mentem, aut intentionem suam esse, aut fuisse, obligare per ipsas sibi subditos ad culpam, nec consuetudo ipsa id unquam fuit interpretata, nisi simul cum eis, seu aliqua ipsarum esset aliqua lex divina, naturalis aut Evangelica, aut constitutio Canonica, ex qua id ipsum colligeretur. * Hæc ille.

25. Quibus consonat Thomas Hurtado tom. 2. Resol. Moral. tractat. 8. cap. 1. resolut. 9. num. 183. dicens: His adijunge, valdè probabile esse, & tutum in praxi, quod lex penalis pura, aut mixta non obligat, nisi expressè id declaret legislator. Sic tenent Villalobos citans Navarrum, &c. Quibus ad-

junge Angelum, & Tabienam verb. Pedagogum. Valentiam, & Salas disputat. 10. de legibus, sect. 9. num. 7. & disputat. 15. sect. 1. num. 17. & seqq. * Sic Hurtado.

26. Idem cum aliis sentit Antoninus Diana r. part. tract. 10. de legibus, resolut. 20. ibi: * Dicendum est igitur, esse opinionem probabilem illam, quæ asserit, omnem legem penalem, sive puram, sive mixtam non obligare in conscientia. * Pro qua resolut. 18. refert Nicodemum de Florentia, & eam tenet Ludovicus Bexa l. respons. casu 13. & esse valdè probabilem, si pœna non est gravis, dicit Salon 2. 2. quæst. 77. art. 1. contrav. 7. conclus. 8. §. Hæc opinio.

27. Stat etiam pro hac opinione doctus Machado tom. 1. lib. 3. p. 4. tract. 3. docum. 7. Ubicitanus Covarruv. Menchacam, Reginaldum, & alios, inquit: * Navarro, y otros muchos Theologos, y Juristas defendien abolutamente, que las leyes penales, como quiera que sean, en ninguna manera obligan en conciencia a pecado, sino solamente a la pena, que en ellas dispone el legislador, sino expresse lo contrario, &c. Y assi dize Navarro, que lo tiene interpretado la costumbre, y recibido con noticia de los legisladores, y segun principio de derecho, consuetudo est optima legum interpret. Et tom. 2. lib. 6. p. 2. tr. 1. docum. 8. num. 4. ait: * Los Doctores defendien mas comunmente, que las leyes penales no obligan en conciencia, ni a mas que la pena, y esta despues de la sententia declaratoria. * Eiusdem opinionis est Philippus de la Cruz in Pract. de decimis, §. 2. num. 5. fol. 41. ubi sic: * Tengo por cierto, que ninguna ley penal, su quebrantamiento obliga a culpa, sino a sus penas, y ello quando se las aplican, en que vienen Castro, Cayetano, y Navarro, &c. Yaunque ay hombres doctos, que lleven la opinion contraria, pero yo no assiento a ello. * Pro hac sententia stant ex antiquis plures apud Henriquez de Pontificis Romanæ clave lib. 4. cap. 7. num. 2. in Gloss. lit. L. & R. Et post omnes hanc sententiam tenuit Antonius de Escobar in Theolog. Moral. tom. 1. lib. 5. sect. 2. cap. 7. problem. 26. pag. 164. Cujus rationem ex aliis communiter reddit: quia legislator, qui ad pœnam temporalem, & æternam potest obligare, si solius meminit temporalis, non videtur intendisse obligare ad æternam. Imò & quando pœnæ spiritalis, & temporalis mentionem facit, ad solam temporalem obligare intendere, docent non pauci apud Henriquez supra.

S. V.

Veræ sententia.

28. Contrariam nihilominus tenendam censeo: Hac proinde Iudices, & Ministros Regios recipientes munera liberaliter donata graviter peccare, quoties præsumptio, aut finis legis non cessaverit: nec excusari posse ex eo, quod leges prohibentes, sint penales, Ratio est, quam attigit P. Vazquez l. 2. disp. 159. cap. 2. num. 10. quia legislator humanus potestatem habet obligandi in foro conscientia, ut contra Hæreticos pluribus sacra Scriptura, Conciliorum, & Sanctorum PP. testimoniis evincit disp. 152. cap. 2. Et naturæ lumine edocemur, contra rationem esse, parentibus, & superioribus in licitis, & honestis non obedire. Ergo si lex sub forma præcepti tradita sit per verba præcipiendi, vel æquipollentia: nil ob stare potest pœna imposita, quominus vim præcepti habeat: siquidem legisla-

Xx

tor

tor utrumque simul facere potest, nempe præcipere, & penam imponere: ergo sicut in conscientia ligat, quando verbis tantum præceptivis utitur: ita & quando penam superaddit, quia hæc non infert defectum intentionis obligandi, sed legislatorem ardentius intendere legis adimpletionem. Ideo hanc sententiam tenent Becanus in *Sum. Theolog. par. 2. tr. 3. cap. 7. q. 2. n. 4.* Granado 1. 2. *controv. 7. tract. 3. part. 1. disp. 4. sect. 2. num. 7.* Thomas Sanchez in *Sum. tom. 2. lib. 6. cap. 4. n. 60.* Et communem, & veram esse, inquit Vazquez *suprà disp. 159. cap. 2.*

29. Non melaret, non nullos Catholicos asseruisse, nullam legem humanam, seclis contemptu, & scandalo, obligare sub lethali: quorum auctoritate ad suam tuendam sententiam, Navarrus se protexit ubi *suprà cap. 23. num. 55.* dicens: * Porque muchos Catholicos han sentido, que ningunas leyes, aunque no tengan penas temporales, en quanto son humanas, obligan a mortal al que las quebranta, sin menoscupio, y escandalo. * Pro quo in margine citat Immolam, Felinum, & Cajetanum, & tenent apud Camruiel in *Apologem. Epist. 4. num. 273. & 74.* Mortuus Cromerus, Joannes Ferro, & Servatius de Lairvelz, asserentes, legem Ecclesiasticam non obligare ad mortale, nisi expressè in ea asseratur, fractionem esse mortalem. Quod tenuit etiam Collectarius, ut refert Angelus verb. *Inobedientia.* Quibus consentit Philippus de la Cruz in *Practica de decimis. §. 2. num. 5. fol. 41.* quando lex Ecclesiastica poenam temporalem imponit. Et de legibus potestatis secularis loquens, etiam si nullam poenam imponant, tradit ipse Philippus de la Cruz ibidem, & sequuntur Joannes Valeus in *Differentiis utriusque fori, verb. Ignorantia, different. 2.* Tapia in *jure Regni Neapolitani, lib. 1. titulo de legibus. §. Observentur, num. 18.* Quibus adde Almamum de *Potest. Ecclesiast. quest. 1. cap. 10.* & alios, quibus non parum favet Machado, dum eorum opinionem non relinquit in *lib. 3. part. 4. tract. 3. docum. 6. fol. 544.* ubi ait: * Gerson, Cayetano, y otros defenden, que las leyes civiles no obligan por sí a pecado, ni tienen fuerza en el fuero interior, si no es quando declaran alguna ley divina; porque las leyes civiles, y humanas (atende) no pueden obligar a pecado, ni culpa en el fuero interior. Ni parece possible, que el legislador humano tenga potestad para poner por pona de su ley a los transgressores della la eterna del infierno. * Hæc Machado. Quibus assentitur Menchaca 1. *controv. cap. 29.* dicens: * Principes seculares, nec velle, nec posse suis legibus, & præceptis obligare ad poenam æternam, seu ad culpam mortalem. *

30. Et quod miror, ex recentioribus, hanc sententiam negantem Principibus potestatem obligandi in foro conscientie tenet Fr. Philippus de la Cruz ubi *suprà*, ubi ait: * Y aunque es verdad, que ay hombres doctos, que llevan la opinion contraria, queriendo dar potencia al seglar para que assi obligue, yo no assiento a ello. * Et infra: * Las leyes de los Principes no obligan a culpa, y esta potestad hasta agora no se la ha dado la Iglesia, ni se la visto, que quando hazen las tales leyes, digan, mandamos esto pena de obediencia, o de pecado mortal, &c. Luego conocen no tener facultad para ello, y assi se estienden a la que tienen. * Hæc ille.

31. Verum Catholica doctrina tenet oppositum, & non solum Pontifici, sed etiam Principibus, & Regibus secularibus esse potestatem ferendi leges, quæ conscientias subditorum ligent. Sic P. Vazquez ubi *suprà disp. 152. cap. 2.* dicens: * Hanc

veritatem luculenter tractant adversus Hereticos Alphonsus de Castro, Driedo, Turcotte, et alii, de Catholica hæc potestas secularis (leges condendi) asserenda est, sicut etiam Ecclesiastica. * Et tenet Morali, lib. 4. *quest. 8. ar. 1.* Quod probat Vazquez ex illo ad Romanos 13. * Omnis anima potestibus sublimioribus subdita est, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistit, ipse suam salutem adquirent. * Et paulo post: * Ideo nec faciamus illi resistere, non solum propter iram (id est, propter timorem poenæ) sed propter conscientiam. * Et colligitur, in Principibus seculares esse potestatem precipiendi, & leges ferendi talis esse, non esset resistere Deo, ejusque ordinationi nec eis parere, & obedire necesse esset propter conscientiam. Est ergo certum secundum fidem, prætam potestatem habere. Quapropter P. S. de legibus *disp. 15. sect. 1. num. 7.* sic jure scriptis: * In superioribus patet, erroneum, auctore hæretico esse, dicere, leges civiles non obligare, nec obligare in conscientia. * Cui adhæret Mag. Teda *rom. 1. contr. Theolog. Moral. lib. 1. tract. 2. controves. 14.* dicens: hanc conclusionem debemus esse in Concilio Constantiensis contra Joannem Wiclef: & in Bulla Leonis X. contra Lutherum et alios. Allegat etiam Sotus pro hac Catholica doctrina Concilium Vienneis, quod refertur in *ment. Ad nostram de Hereticis*: In his vero locis definitur aperte potestatem civilem, leges condendi, penes Principes seculares esse, dicit Vazquez *disp. 152. citata cap. 2. ex Scriptura tamen, & Ecclesiæ ratione non minus aperte probari.* Et *disp. 119.* argumenta Navarii diluens, quibus intendit probare legem poenalem mixtam de facto non obligare in conscientia, respondet: * Ad primum dictum, infra allegari a Navarro in confirmationem sue sententiæ Authores, qui docent, nullam humanam legem conscientias obligare ad mortale: horum enim opinio non multum distat ab errore Lutheri. * Vbi illos *suprà num. 29.*

32. Quamvis autem his censuris notari non debeat opinio tot Doctoribus superius munita, qui supponens potestatem precipiendi, negat innotem obligandi in conscientia, quando legislator poenam temporalem transgressoribus legi imponit: nihilominus, quia expolitio ejus voluntatis violentiam præfert, quandoquidem exagitant poenam non defectus intentionis obligandi, sed desiderium inferri debere: deo asserendum est, legem humanam obligationem inducere gravem aut levem juxta materiam capacitatem, quæque verba precipiendi tradita fuerint.

33. Jam quæ verba legis vim præcepti continent: Consulatur Diana 4. *part. tract. 4. rescript. 10.* apud quem de verbis modi imperativi negat Cajetanum, & alii, quibus ego adhæreo non autem quam Summus Pontifex Alexander VII. die Martii anno 1665. ut scandalum damnavit vana opinionem asserentem, verba illa Concilii Tridentini *sess. 13. cap. 7.* quam primum confitetur non continere præceptum. Videatur etiam Diana *p. 10. tract. 15. resolut. 45.* ubi refert alios asserentes cum Cyano, in legibus civilibus non tradi præceptum, quando legislator utitur, his verbis: *Præcipio, mando, jubeo.* In Canonis etiam hæc verba, *decernimus, statuimus, volumus, intendimus, mandamus*, nisi aliud adde-

tur, non continere obligationem gravem, ait Azor libro 5. cap. 6. colum. 80. locus verbum præcipio, jubeo, impero. Tale etiam est verbum prohibeo, inibeo, interdicto, vero: quamvis Cajetanus apud Azor, de his etiam verbis dubitet. Unum verò advertam cum Mag. Tapia in Catenâ lib. 4. quæst. 9. art. 2. num. 9. quod in omnibus verbis ambiguis, clarè non constat sensus eorum, minor interpretatio est adhibenda. * Vide etiam Mag. Texeda supra controvers. 13. dub. 2. fol. 92.

QVÆSTIO IV.

An qui paulatim modica usurpans, ad notabilem quantitatem pervenit, mortaliter delinquat, & ad restitutionem, sub lethali, tenetur?

§. I.

Quid de gravitate culpe?

1. **Q**Uoad primam controversiæ partem certum est apud Doctores, si furtum, quo materia gravis completur, fiat cum ignorantia, vel inadvertentia furtorum precedentium, non esse peccatum mortale: quia tale furtum per se est materia levis, & in voluntate operantis nullam cum precedentibus unionem habet, ac proinde non est, unde notabilem gravitatem desumat. Solum ergo est difficultas, quando usurpans recordatur precedentium furtorum, an illud ultimum, quo materia gravis conficitur, gravem malitiam contineat? Prima sententia asserit, tale furtum non esse mortale. Ita Navarrus in Manuali cap. 17. num. 140. Toletus lib. 5. cap. 16. num. 4. Verardus in Sum. Corona, p. 1. cap. 1. num. 28. Vega lib. 14. in Concilium Tridentin. cap. 11. in fine Graffius, Carbon, Lessius, & alii, quos refert Dicastillo tom. 1. de iust. lib. 2. tract. 2. disp. 9. dub. 3. nu. 50. & probabilem putant Filiucius, Rodriguez, Salas, & alii, quibus subscripsit Diana 1. p. tract. de Paupertate Religiosa, resol. 34. Quorum ratio est, quia præsens voluntas solum terminatur ad levem materiam præsentem, nec ipsa infert notabile damnum, sed partem, ex qua, & ex precedentibus coalescit: ergo ex memoria precedentium non potest malitiam gravem fortis memoria eam non mutat objectum voluntatis præsentis.

2. Ex Doctoribus hujus sententiæ nonnulli inferunt, eum, qui per minutæ furta, absque peccato mortali, ad quantitatem gravem pervenit, non teneri sub lethali restituere, quia obligatio restituendi de qua loquimur, sequitur culpā, ergo obligatio gravis culpā gravē, & levis levē, ergo nullus tenetur sub mortali restituere, quæ solum venialiter peccando, furatus fuit. Ita expressè tenet Navarrus lib. 3. Consilior. in 1. edit. tit. de Regul. conf. 75. num. 27. in 2. tit. de statu Monachor. conf. 3. num. 27. in ratione secunda, & Berardus in Sum. Corona, p. 1. cap. 1. num. 28. Ubi sic ait: Si actus furandi procedunt à voluntate intereisa, hoc est, dum homo furatur illud parum, non intendit furari majus, nec alio tempore, &

postea de novo subvenit alia occasio furandi similiter, tunc quantumcumque referret hujusmodi furta, sic conditionata, semper est veniale, nec tenetur de necessitate salutis restituere illa. Quia sicut multa peccata venialia, nunquam possunt facere unum mortale, quantumcumque simul sumpta: ita hujusmodi parva furta, voluntate intereisa, cum unum sint, quantumcumque simul sumantur, & aliqua quantitate considerentur, nunquam facient unum furtum notabile mortale, & consequenter non parient obligationem; quia semper remanent in sua natura, hoc est, sunt venialia ratione parvæ quantitatis, sive furtum fiat semper eisdem, sive diversis. Quibus favet P. Salm. Sum. verb. Furtum, num. 8. Ubi ait: quosdam probabiliter existimare, non teneri sub mortali restituere, qui ab eodem minima furatur, et si pervenit ad magnam quantitatem. Et Diana ubi supra nu. 34. ubi hanc sententiam referens, non improbat, quin iudicet ei adherere videretur; & loquens de Religiosis furantibus res Monasterii, illam docet Fernandez in Exam. Theolog. Moral. p. 1. cap. 6. §. 2. n. 12.

3. Ceterum hæc sententia, cujuscumque sit, improbabili est, & à veritate prorsus aliena, ut bene ait Thomas Sanchez lib. 7. Sum. cap. 21. num. 3. quia velle retinere furtum notabilis quantitatis, est manifestum lethale peccatum; sicut velle, illud committere; quia inesse moris, retentio nil aliud est, quam acceptio continuata. Nec fundamentum partis contrariæ ullius ponderis est; nam si quis, absque ulla sui culpa, rem alienam magni momenti usurpasset, & modo retineret, veritatis certior, sub lethali, teneretur vero domino restituere: ergo à fortiori, quando culpabiliter, et si venialiter tantum, accepit. Quapropter jure Navarr. sententiam superius traditam retractavit in Sum. cap. 17. num. 140.

4. Ideo alii præfatam sententiam temperant, asserentes, tunc illam quantitatem usurpata esse sub peccato mortali restituendam, quando extaret, aut ex illa furditior factus fuisset. Secus aliter: quia nec tenetur ratione rei acceptæ, cum nullo modo extet, nec ratione injustæ acceptionis, cum gravis culpa non interveniat. Sic Diana ubi supra, pro se referens M. Lorcam, & Granado; hunc 1. 2. controvers. 6. tract. 2. disp. 2. sect. 5. num. 49. & illum 1. 2. tom. 2. disp. 60. Ceterum mala fide Patrem Granado pro hac opinione adducit: Ille enim expressè loquitur, quando qui furatur ultimum obolum, non advertit illo modo, tunc impleri numerum, qui constituat magnam quantitatem, & tunc non excusat ab obligatione restituendi, sed solum dicit non esse certam: verba ejus sunt: Si autem illam quantitatem consumpsisset, & ex illa non fuisset factus ditior, non est certum teneri sub mortali restituere; nam Henriquez lib. de regul. cap. 3. §. 1. litt. K. satis probabiliter cum multis, quos asserit, existimat, in foro conscientie non esse obligationem gravem restituendi pecuniam, ubi culpa mortalis non adest. Vide Ledesnam 2. p. 4. quæst. 18. art. 6. ad finem, §. Sed dubitas, & Sorus lib. 4. de iust. quæst. 7. art. 2. ante solutionem argumentorum, §. Dubium autem est. * P. vero Henriquez, Ledesma, & Sorus, licet & plures alii, quos sequitur, loco supra citato à P. Granado, non loquuntur de obligatione restituendi gravem quantitatem minutis furtis subreptam; sed de obligatione restitutionis ex damno aliquo gravi unica actione illato, absque culpa gravi inferentis. Cujus longe alia est ratio, ut ex dicendis constabit, quia plena libertas hi defectit, secus hic.

5. M. etiam Lorca non tradit, quod Diana illi imponit; loquitur enim de furtis minimis, sine continuatione mortali commissis, quorum restitutionis obligatio non continuatur. *Addo (inquit) nec tunc esse obligationem mortalem restituendi, nisi materia in specie perseveraret, aut ditior ex ea factus esset, qui furatus est. Si enim consumpsisset minuta illa, sine continuatione mortali accepta, non esset mortalis restitutionis omisso. *Ergo casu, quo acceptiones parvæ mortalem continuationem habuerint, utpotè non nimis distantes, seu interpolata, licet ultima peccatum mortale non sit; non inficiatur M. Lorca obligationem gravem restituendi, quantumvis quantitas prius accepta consumpta fuerit, neque ex illa fur ditior evaserit. Cujuscumque verò sit Dianæ sententia, nullatenus sustinenda est. Quia obligatio restituendi per minuta furta præcedentia contracta perseverans unitur cum obligatione restituendi ex ultimo furto levi resultantem. Ergo ex utraque constituitur obligatio restituendi quantitatem gravem: hæc autem gravis obligatio est, & sub lethali adstringit, siue quantitas perseveret, siue non; nec fur ex ea ditior evaserit: sufficit enim, plena libertate acceptam fuisse, licet singulæ acceptiones ex parvitate materiæ à culpa lethali excusentur: à qua excusare non potest retentio, utpotè materiæ gravis, nisi ex alio capite, ut propter impotentiam restituendi, &c. juxta principia communis sententiæ, de qua postea. Similiter ascendendum, si quis ignorantia invincibili valoris rei alienæ, adamantis, v. gr. cristallum putans usurpasset, veritate comperta, teneretur sub lethali restituere; si verò ex eodem errore alteri donasset, cum dominium semper apud dominum maneat, & res in specie extet, post depulsam valoris ignorantiam, obligatio levis in gravem transiret, ac proinde, aut donationem revocare, aut saltem rei valorem restituere teneretur.

6. Propterea secunda sententia asserit ultimum furtum quantitatis levis, quæ gravis completur, ut procedit à voluntate formali usurpandi levem quantitatem, non esse peccatum mortale, in quo convenit cum prima; secus verò ut à voluntate implicita retinendi quantitatem gravem ex hac, & præcedentibus coalescentem. Nam cum ille teneatur sub mortali illam summam restituere, non potest non mortaliter peccare, dum illam retinere intendit. Sic P. Lessius lib. 2. de justitia, cap. 12. dub. 8. Sayrus lib. 2. cap. 13. num. 19. P. Vazq. 1. 2. disp. 146. cap. 2. & alii.

7. Verum nec secunda hæc opinio omnino placet, quia non evitat absurda, quæ primam consequuntur. Nam si peccatum mortale non consistit in furto levis quantitatis, quæ gravis compleri noscitur, sed in voluntate retinendi quantitatem gravem: à mortali culpa excusabitur, qui illam injustè non retinet; ac proinde, & quicumque non possit restituere leves quantitates antea usurpatas, quia nec accipit alienum in quantitate notabili, ut ponimus, neque habet voluntatem expressam, nec interpretativam injustè retinendi quantitatem notabilem. Ex quibus infertur, hominem alioqui pauperimum, aut Religiosum, qui per votum paupertatis non habet, unde restituat leves quantitates præcedentibus furtis subreptas, non peccaturum mortaliter, nec in furto, nec in voluntate retinendi, vel non restituendi ablatum. Ex quo sequitur, posse quem grave damnum inferre cum plena libertate, & tamen à peccato lethali excusari: quod valde absurdum est, ut bene ponderat Dicastillo ubi supra num. 75.

8. Propter hæc, tertia sententia; cuiusdam mus, absolute asserit, eum, qui ultimum furtum committit quantitatis levis completis notabilitate proximo illati. Hæc est communis Dodonæ opinio, quam tenent Suarez, Valenzia, Azor, Rubeus, Sorus, Petrus de Ledesma, & alii, quos sequitur Salas 1. 2. quest. 88. tract. 13. disp. 16. §. 2. 7. num. 4. Luis Lopez 1. p. institut. cap. 93. volum. 2. quest. 1. Thomas Sanchez ubi supra lib. 7. cap. 21. num. 6. Ratio est, quia scienter, & cum plena libertate peccatum mortale, quod autem quantitatem levem, quæ ad notabilem facti quantitatem pervenit, illius dominum graviter lædit, & magnum in suis bonis nocumentum peritiam perfecta libertate constituit: nequit ergo à peccato mortali ultimum illud furtum excusari, etiam si non habeat commoditatem relaxandi præcedentia, vel absolute sit impotens restituere. Quod concluditur additis exemplo supra adducto de homine pauperissimo, vel Religioso paulatim modice occasione furante: impotentia enim restituendi præcedentia furtiola non tollit gravem damificationem proximi ex omnibus furtis collectam summa conflata, quam sub lethali quisque vitare tenetur. Nemo enim excusaret à lethali eum, qui levibus interpolatis proximum graviter læderet. Ergo nec qui furtis.

§. II.

Quando grave proximi damnum censetur?

9. **R**estat vero difficultas, an grave proximum censendum sit, eo præcisè, quod quis quantitas ultimo furto compleatur? Negant autem res secundæ sententiæ, qui constituentes peccatum mortale ultimi furti quantitatis levis, in retentione gravis ex illa, & præcedentibus coalescentis, abutuntur, retentionem quantitatis gravis ad heretice pus, etiam cum quis commodè restituere possit, non esse peccatum mortale; quia ut ait Salas ubi supra num. 88. *sub mortali solum tenemur, non minus restitutionem differre. *Ergo qui ultimum quantitatem subriperet, cum proposito non minus differendi restitutionem quantitatis gravis, gravi proximo læsionem non inferret. Quia ut ait Vazquez 1. 2. disp. 75. cap. 3. num. 14. *Perinde est detinere rem alienam, & usurpare: nam detentio aliud est, quam usurpatio quædam continuata, imo usurpatio ideo est mala, quia ordinatur ad retentionem. *Ergo quoties retentio, juxta auctores secundæ opinionis, excusetur à peccato mortali, tenetur levis damificationis, poterit etiam usurpatio nostra sententia excusari. Quibus facit Lessius 1. 2. de justitia. cap. 6. dub. 7. ubi loquens de Principe prohibente venationem, quæ necessaria esset ad cavendam, quæ feræ multiplicata possent agris viciorum inferre, ad quorum restitutionem, si inferretur, tenetur; postquam statuit, non satis esse ad eos excusandos à peccato, si dicant, se velles, facere damna, si quæ sequantur, quia aliud peccatum est inferre damnum, aliud nolle compensare illatum, subreptis licet: *Quamvis si verè paratus esset, totum damnum absque mora compensare, & diligenter de eo subinde inquireret, non putarem, peccare mortali.

tiferè, quia non inferret notabilem injuriam. *

10. Quibus adde Petrum Hurtado de Mendoza 2.2. tom. 2. tract. de charit. disp. 173. sect. 10. subsect. 5. §. 125. ubi ait: licere cooperari ad minus furtum cum latrone ad evitandum majus, etiam respectu diversæ personæ; quando ex cooperatione non est damna passurus. * Carere enim (inquit) bonis brevi tempore non est grave damnum. * Ex quo principio alter Hurtado Complutensis disp. 8. de restit. disp. 4. excusat à lethali dilationem restitutionis, quando creditori aliud damnum non imminet; * quia tunc, inquit, ipsa dilatio non videtur gravis damnificatio, seu injuria contra creditorem. * Ex quibus inferitur, non aliter de usurpatione rei alienæ, ac de retentione quoad illationem damni discurrendum esse: quod nos docet D. Thomas 2.2. q. 66. art. 3. ad 2. ubi ait: Dicendum, quod detinere id, quod alteri debetur, eandem rationem nocuementi habet, cum acceptioe injusta. Et videtur traditum à P. Vazquez ubi supra; & quæst. 72. art. 6. num. 21. Ubi inquit, contra præceptum negativum esse peccatum retinendi alienum, licet & accipiendi. * Retentio enim (inquit) quædam usurpatio est, in id usurpatio peccatum est propter retentionem, nam usurpare tantum, nisi sequeretur retentio aliqua invito domino, ut si aliquis statim redderet, quod accepit, non esset peccatum, eo dumtaxat animo facta. * Cui consentit P. Granada 1.2. controvers. 6. tr. 2. disp. 2. sect. 5. num. 51. * Quia acceptio rei alienæ (inquit) non est mortalis, quando sit animo restituendi illam ita cito, ut ratione dilationis non inferatur domino damnum alicujus momenti. * Ergo juxta præfatos auctores quoties retentio gravis quantitas alienæ à mortali excusetur, ratione levis damnificationis, ut potè ad breve tempus retinendæ, excusanda etiam erit acceptio animo cito restituendi, ita ut domino non inferatur damnum alicujus momenti. Hoc autem solùm inferitur per furtum levis quantitatatis, gravem completis, ratione voluntatis non restituendi statim, (ut diximus) vel ratione impotentia præinopia, ut contingit in Religioso per votum paupertatis, vel in homine alio qui pauperissimo.

11. Tertia hæc sententia, cui calculum meum adjungo, maxime differt à secunda; quia secunda excusat à peccato lethali gravem damnificationem parvo furto completam, licet cum memoria præcedentium, committatur ab eo, qui absolute non potest restituere, quod jam consumpserit omnes quantitates leves, prius subreptas; dummodo habeat animum solvendi, si forte aliquando pervenerit ad pinguiorem fortunam: sic cum Lessio tradit P. Salas ubi supra tract. 13. disp. 16. sect. 27. num. 88. & M. Serra 2.2. tom. 2. quæst. 66. art. 6. dub. 2. sol. mihi 455. * Excusari (inquit) possit à peccato mortali, si proponeret efficaciter restituere, quod prius abtulerat, aut absolute, si habet unde solvat; aut si non habet unde solvat, sub conditione, si forte aliquando pervenerit ad pinguiorem fortunam, & habuerit, quo solvat. Tunc enim acceptio, & detentio talis oboli non continuatur cum acceptione, aut detentione præcedentium, cum sit retractata voluntas acceptationis, & detentionis præcedentium. * Quod putat etiam probabile P. Granada ubi supra. Tertia vero sententia, quam defendimus, id non admittit; quia eum qui quantitatem levem, non sit potens cito restituere, non excusat à peccato mortali, ratione gravis damnificationis injusta, quæ ibi intercedit: nam qui ex actu suo, etiam levi prænotat, proximum passurum esse notabile damnum, & illud efficit; verè

est causa moralis illius damni. Unde in nostra sententia aditus præcluditur absurde consequentiæ, excusanti à peccato gravi religioso, per minuta furta ex occasione, pervenientem ad quantitatem gravem, in id & gravissimam, quod in contraria opinione difficillimum est.

§. III.

Quid de restitutione quantitatis levis.

12. **R**ogabis, an ab onere restituendi sub lethali liberetur, qui levem quantitatem, gravem completam restituit? Negat cum Medina Complutensi, & Corduba M. Texeda tom. 1. lib. 2. tract. 2. contrav. 18. dubit. 2. n. 23.

13. Verum communis, & vera sententia in contrarium stat, quam tenet Bauni in Sum. lingua vulgari, cui titulus som. despech. pag. 220. edit. 6. & ex terminis notissima est, quia posito, quod octo regales, v. gr. sint necessarij ad constituendam quantitatem gravem, retentio septem, (sicut nec eorum acceptio) non est culpa gravis, ergo neque voluntas retinendi septem; sed restituito octavo, hæc solum manet; ergo. Est evidens consequentia, quia ante ablationem octavi regalis præcesserat acceptio, & retentio septem regaliū, & tamen non tenebatur sub lethali eos restituere, eo quod quantitas retenta non erat gravis. Ergo nec post restitutionem octavi tenebitur, cum ad pristinum statum reducat. Idem hanc sententiam sustinent Thomas Sanchez in Sum. lib. 7. cap. 21. Vazquez opus. de restit. cap. 9. §. 1. num. 78. Alcozer, Rebellus, Sayrus, & alij apud ipsos, quos sequuntur lib. 3. de restit. cap. 1. num. 60. Bassæus in Floribus, verb. Furtum, 1. num. 8. fol. 393. Diana 1. p. tract. de paup. res. 34. cum Megala, Aragon, & aliis. Machado tom. 1. lib. 2. tract. 19. docum. 2. num. 2. cum Hurtado, & Fagundes. Remigius in Sum. tr. 2. cap. 7. §. 1. num. 5. M. Hyacinthus Donatus in praxi, p. 2. tom. 1. tract. 15. q. 21. M. Acatus de Velasco tom. 2. ref. mor. verb. Hurtado, res. 64. cum Reginaldo, & Azor. Et cum Molina, Granada, & aliis sequitur Card. de Lugo tom. 1. de justit. disp. 16. sect. 3. num. 41. dicens: Ratio autem est clara, quia si ad illam summam non pervenisset, non peccaret mortaliter retinendo priorem summam. Ergo restituendo partem, reducitur retentio ad eundem statum, in quo non habuisset gravem malitiam; non est ergo unde illam habere possit. *

14. Adnotandum hic est, furta minima filiorum, aut Religiosorum, vel ancillarum in esculentis non pretiosis, sed ad communem usum deservientibus, non continuari ad culpam gravem: ut docent communiter Doctores, quia Pater, superior, & dominus esse non solent inviti quo ad substantiam rei acceptæ, quando nec ad vendendum, nec retinendum, nec ad usus illicitos, sed ad famis levamē usurpatur. Ac proinde licet damnum, quod decursu temporis illis inferitur, grave aliàs reputaretur, cum non fiat invito domino quoad substantiam, culpam gravem non constituit, nec ex ultimo furtiolo cum præcedentibus, obligatio gravis restituendi pullulat. Unde inferitur filium, vel servum non peccare mortaliter, licet habeat animum paulatim committendi ejusmodi furta levia, quia objectum hujus voluntatis non esset usurpatio rei gravis alienæ invito domino quoad substantiam rei acceptæ. Ita docet P.

Xx 3

Tho-

Thomas Sanchez in Sum. lib. 7. cap. 21. num. 31. quem sequitur Diana 1. p. 11. de paup. res. 35.

QVASTIO V.

Verum peccatum mortale furti, ex suo genere, gravius sit, quam sodomia.

Peccati furti gravitatem eam esse, ut ex suo genere, sodomia malitiam superet, non patet viri docti tuerentur. Quod hoc syllogismo probant. Majus peccatum est, ex suo genere, quod majori virtuti opponitur; sed furtum ex suo genere opponitur iustitiae, quae est major virtus: Sodomia temperantiae, quae est minor; ergo furtum ex suo genere majus peccatum est, quam sodomia. Consequentia videtur legitima, & utraque praemissa est expressa D. Tho. alia 1. 2. quaest. 66. art. 4. in corpore, ubi ait: Secundum hoc, nempe secundum suam speciem, & simpliciter, iustitia inter omnes virtutes morales praecellit. Et infra: Post fortitudinem autem ordinatur temperantia, scilicet in cibis, & venereis. Ergo secundum D. Thomam iustitia major virtus est, quam temperantia. Alia autem praemissa non minus expressa est D. Thomae quaest. 73. art. 4. Ubi inquit, utrum gravitas peccati in differat secundum dignitatem virtutum, quibus opponitur? Respondet: Dicendum, quod virtuti opponitur aliud quod peccatum, uno quidem modo principaliter, & directe, & hoc modo oportet, quod majori virtuti opponatur gravius peccatum. Ideoque ad tertium argumentum in oppositum, quod h. sibi verbis obicit: Charitas est major virtus, quam fides, & spes; odium autem, quod opponitur charitati est minus peccatum, quam infidelitas, vel desperatio, quae opponitur fidei, & spei; ergo majori virtuti opponitur minus peccatum. Ad hoc, inquam, argumentum respondet, negando minorem, scilicet, minus peccatum esse odium infidelitatis, aut desperationis: quod inde probat, esse majus, quia odium opponitur charitati, quae est major virtus fidei, & spei. Ad tertium (inquit) dicendum, quod charitas non est quicumque amor, sed amor Dei, unde non opponitur ei quodcumque odium directe, sed odium Dei, quod est gravissimum peccatum. Ex quibus P. Salsas 1. 2. tom. 1. quaest. 73. tract. 13. disput. 5. sect. 3. num. 25. sic concludit: Quod peccatum nobiliori virtuti oppositum gravius sit, praeter D. Thomam, Cajetanum, Conradum, Medinam, Zumelium, & alios Thomistas, docet Scotus. Quibus consentiunt plures alii, ut testatur M. Lorca 1. 2. disp. 19. de peccatis, dicens, hanc regulam esse in universum veram, non pauci Expositores S. Thomae affirmant, & omne peccatum, quod digniori virtuti opponitur, esse gravius in genere moris, & secundum malitiam formalem. Quibus consonat M. Sotus in 4. disp. 12. quaest. 1. art. 5. Ubi sic: Respondetur autem cum Cojetano, regulam D. Thomae esse physicam, & verissimam, si intelligatur, ut debet, quod peccatum, quantum ad speciem suam, quantum est objecti majoris, est majus; sed tamen cum dicimus ex genere suo, insinuamus, quod peccatum minus ex objecto potest fieri majus ex circumstantiis: gravius enim est peccatum iniustitiae, quam intemperantiae, quia iustitia est praestantior virtus; & tamen peccatum fornicationis

gravius est, quam furari unum argentum. M. Sotus, cujus verba aequè evincunt, furtum gravius, ex suo genere, gravius peccatum esse, quam iniustitiam, quia gravius est peccatum iniustitiae, quam intemperantiae; locum tamen relinquimus majori sodomitae peccati ex circumstantiis de quo infra.

2. Hic principis D. Thomae, & discipulorum innixi partem affirmativam, ut dixi, gravissimi doctores sustinent, inter quos P. Vazquez 1. 2. cap. 4. art. 4. in comment. 5. ultimo. Ubi sic: Eadem tamen dicendum est, peccata luxuriae contra naturam, etiam si magis turpia appareant, & majora contra famam digna sint, ex genere tamen suo, minus esse, quam peccatum furti; quia furtum iustitiae, illa item peccata castitati opponuntur. Hec principio probat M. Lopez de Texeda in Theolog. tom. 2. controver. 11. dub. ult. num. 173. homicidium esse minus peccatum fornicatione, dicens: Probatur, quod ut docet D. Thomas, peccatum eo est gravius, quanto turpia sua, & specie, quod opponitur directiori virtuti: ergo cum iustitia, cui directè opponitur homicidium, sit longe maior, & perfectior virtus, quam temperantia, cui opponitur fornicatio, longè levius est peccatum ad fornicationem inclinans, quam fornicationem occidens. Hec Texeda, pro verba eodem pondere suadent, furtum ex genere gravius esse peccatum, quam sodomiam, propter eandem omnino rationem: est enim consequens ei eisdem principiis necessariis deducta. Applicamus syllogisticam.

3. Eandem viri alii doctissimi legitime sententes, Patri Vazquez subiecti perscrut. Bapulae fol. 10. 1. Regimini Resp. part. 1. lib. 2. disp. 4. num. 230. fol. 230. in editione Lugdun. anno 1641. post rem unamque exagitatam, sic concludit: Dicendum est, minus est, peccata luxuriae contra naturam, etiam si magis turpia appareant, ex genere tamen suo, minus esse, quam peccatum furti, eo quod furtum iustitiae opponitur: peccata autem illa castitati contrariantur. Sic Vazquez 1. 2. quaest. 71. art. 4. in comment. 1. ult. Haec tenet Fragolus.

4. Fr. Hieronymus Garcia Ordinis S. Hieronimi in Sum. Hispana, tract. 1. diff. 2. dub. 9. in fine, num. 12. Affirmamus con Vazquez, que los peccados contra naturam, aunque mas feos, y graves sean, de los contrarios son menores, que el hurto, y otro qualquiera pecado contra iusticia, porque los peccados contra iusticia son mas graves, que los que son contra castidad. Luego de primo ad ultimum, venimos a concluir, que el hurto, y adulterio de furo son mas graves, que la sodomia.

5. Sapientissimus Doctor Ludovicus Morbini in Academia Complutensi celeberrimus, & primarius sacrae Theologiae Cathedrae moderator in 2. in 1. 2. quaest. 73. art. 4. in editione Complutensi, an. 16: 2. postquam cum D. Thomae, & suis ejus expofitoribus statuit esse gravius peccatum, quod opponitur praestantiori virtuti, sic ait: Sed dubium est, utrum gravitas peccati sumatur ex objecto, quod si sit unum peccatum minus grave ex objecto, possit esse eorum malitia ratione circumstantiarum taliter, quod aequet, aut etiam superet malitiam alterius peccati, quod est gravius ex objecto: Partem affirmativam tenet Medina, quem sequitur Lorca disp. 19. &c. adducitque exemplum de peccato sodomiae, quod est gravius, quam homicidium, & furtum, & tamen objectum est minus grave, quia homicidium est objectum intemperantiae, & objectum intemperantiae sunt iniustitiae, &c. Contrariam sententiam

etiam tenet Vasquez, & alii recentiores expositores hujus articuli, &c. In hac re vix potest esse controversia, nisi de modo loquendi, &c. Quoniam si circumstantia addat malitiam diversæ speciei, potest contingere, ut ratione ipsius, peccatum, quod alias erat minus grave ex suo objecto, fiat gravius, quam alterum: v. gr. furtum minus grave est ex suo objecto, quam homicidium, tamen si furtum sit rei sacræ, fit gravius, quam homicidium, ratione circumstantiæ sacrilegii, quia sacrilegium peius est, quam homicidium. Hinc colligitur, peccatum mortale cuiuscumque speciei gravius esse quolibet veniali, quantumvis hoc gravius sit ex objecto: v. gr. fornicatio gravius est, quam furtum veniale rei levis. Ratio est, quia peccatum mortale dicit quoddam accidens diversæ speciei veniali, scilicet, aversionem à Deo ultimo fine, ratione cuius simpliciter est gravius peccatum, quam veniale. Loquamur ergo de duobus peccatis mortalibus, aut duobus venalibus, facta comparatione inter se: & certum est, peccatum, quod est minus grave ex objecto, posse habere majorem malitiam accidentalem ex circumstantiis. Similiter est certum, peccatum, quod est peioris objecti, habere majorem malitiam essentiali. Sed difficultas est, quod sit dicendum simpliciter, & absolute gravius? Respondet D. Thomas quodlib. 1. artic. 18. quem sequitur Cajetan. 2. 2. quæst. 144. art. 3. Sylvest. verb. Perjurium 2. Vasquez, & ceteri expositores citati, quod si simpliciter est dicendum gravius peccatum, quod ex objecto est gravius, & ita inquit D. Thomas, perjurium esse gravius peccatum, quam homicidium, & ratio est, quia objectum perjurii est peius, quia contra Religionem. * Hactenus insignis Doctor Montefinos. Ex quibus inferit, fornicationem accidentaliter esse gravius peccatum, quam furtum, non verò essentialiter, & ex suo objecto. Idemque de sodomia dicendum putat num. 85. & 86. Ex quibus convincitur, hunc Doctorem sentire, simpliciter dicendum, furtum gravius esse peccatum: Quia simpliciter est dicendum gravius peccatum, quod ex objecto est gravius.

6. Ad hujus illationis vim ex D. Thomæ principiis, faciunt verba Sylvestri loco supra citato à Montefinos, verb. Perjurium, quæst. 2. Ubi eodem discursu probat, perjurium esse majus peccatum homicidio, dicens: * Secundo queritur, utrum perjurium sit gravius peccatum homicidio? Et dicit D. Thomas in quodlibetis, quod sic, licet homicidium gravius puniatur in Ecclesia, quia magis nocet hominibus. Summa autem Angeli tenet contrarium, quia homicidium charitati proximi, & perjurium latræ opponitur, quæ est virtus minor. Sed dico, istam rationem esse ridiculosam, quia homicidium immediate opponitur iustitiæ, quæ est minor latræ. * Ergo sicut ex principiis D. Thomæ rectè, & absolute concluditur, perjurium esse majus peccatum homicidio, quia latræ, cui opponitur, major est virtus, quam iustitiæ, cui homicidium adversatur: ita similiter, & priori jure concludi debet, furtum ex suo genere (quod est additum diminuens) esse majus peccatum sodomia, quia immediate opponitur iustitiæ, quæ est major virtus, quam temperantia, cui sodomia. Nec obstat, quod nefandum hoc vitium gravius puniatur in Ecclesia, quam furtum; sicut nec quod gravius puniatur homicidium, quam perjurium, ut ait Sylvest. supra.

7. Efficax aliud argumentum sumitur ex D. Thomæ 1. 2. quæst. 73. citata, artic. 5. ubi cum statuisset, peccata spiritualia esse graviora, quam carnalia, sic sibi

objicit: * Adulterium gravius peccatum est, quam furtum, sed furtum pertinet ad avaritiam, quæ est peccatum spirituale: adulterium verò ad luxuriam, quæ est peccatum carnale: ergo peccata carnalia sunt majoris culpæ. * Respondet. * Ad primum dicendum, quod adulterium non solum pertinet ad peccatum luxuriæ, sed etiam ad peccatum iniustitiæ, & quantum ad hoc potest ad avaritiam reduci. * Atqui sodomia solum pertinet ad peccatum luxuriæ: ergo cum tantum sit carnale peccatum, minoris erit culpæ, quam furtum. Hæc consequutio, concessa antecedenti, irrefragabilis videtur.

S. I.

Animadversio in Baronium.

8. Cum primam hujus difficultatis speciem, ex principiis D. Thomæ subortæ, Vincentius Baronius ex opere Amadæi Guimenii comparasset, atonitus hæsit, unumque Gabrielem Vasquez consuluisse fateretur. * In quo, inquit, argumentum, quod ex illo Amadæus refert, desidero in editione Anversipienfi, qua utor, si ve id nunquam scripserit, si ve pudor coegerit eradere. * Nec mirum viro majoribus distracto id contigerit; cum in uno volumine Patris Vasquez, quo (ipse dicit) utitur, hoc nigrum theta paginam dealbaverit. Igitur ut his, qui causa cadunt, de more est, in verba prorumpit, & de immani corruptela principiorum D. Thomæ exstulit in opere contra Amadæum, disput. 1. sect. 1. §. 9. fol. 88. & sequentibus. Et quasi unus hic Apologista illationis Author esset, cum tamen purum, & fidelem relatores egerit, in eum acriter invehitur, nullique convitiis generi parcat. Quæ ego, ne modestæ patcam, silentio prætereo: & amicum rogo, an principia D. Thomæ superius jacta immaniter adulteraverit doctissimus Sylvest. M. Sacri Palatii, dum ex illis, ubi supra intulit, & absque addito illo diminvente ex suo genere, absolute probavit, perjurium esse gravius peccatum homicidio? An M. Lopez de Texeda corruerit, dum eisdem innixus persuasit, homicidium esse gravius peccatum fornicatione? Uterque enim eodem argumento, eisdemque præmissis ex D. Thomæ excerptis, suam conclusionem probat (ex oppositione scilicet cum majore virtute) quibus ad suam comprobendam utuntur P. Vasquez, Fragosus, Hieronymus Garcia, Montefinos, & alii. Cur, inquam, isti, & non illi de immani corruptela principiorum D. Thomæ damnandi sunt? Cur non omnes æquæ immunitate gaudebunt? Cur non præcipue Vasq. qui cum addito diminvente ex suo genere id asseruit? Candidus lector expendat.

9. Unum ego non præteream, Baronium in hac questione non solum principia, sed & conclusiones D. Thomæ deseruisse. Quod evidenter ostendo; quia D. Thomas expresse asserit, homicidium esse gravius peccatum sodomia, contra autem Baronius, sodomiam gravius esse peccatum homicidio, quod indubitatum esse contendit, & ex principiis D. Thomæ se propugnare, jactat: en Baronii verba: * His ita constitutis, immanitatem nefandi peccati demonstrat D. Thomas discursu profundissimo. * Ex quo subnequit ipse: * Atqui nullum peccati genus isto magis exerrat à lege æterna, à synderesi, & ratione: ergo nullum est execrabilius eorum, quæ in ius naturale, & humanum inscruunt. * Et iterum fol. 92. * Non potest (inquit) negari citra cæcitatem, quin nefau-

nefandum illud peccatum præ cæteris, quæ jus naturale, & humanum lædunt, sit atrocissimum. * En amice lector, Baronius peccatum nefandum gravius esse assertit, quàm peccatum homicidii: quod adeo apertè ex principiis D. Thomæ deduci sibi suadet, ut in Amadæum sic retorqueat: * Nisi sophistam magis, quàm Theologum agere, placeret Amadæo, non dissimulasset, quod ex D. Thomæ retulimus, argumentum. * Sed quidem in D. Thomæ mentem nunquam venit, peccatum nefandum gravius esse cæteris, quæ jus naturale lædunt: quia homicidium magis, quàm peccatum contra naturam, illi adversari, expressè tradit tertio contra gentes, cap. 122. per hæc verba: * Post peccatum homicidii, quo natura humana jam in actu existens destruitur, hujusmodi peccatum videtur secundum locum tenere, quo impeditur generatio humanæ naturæ. * En Baronius, citra cæcitatem negavit D. Thomas, peccatum nefandum esse gravius homicidio, & miror te non negasse, cum expressa D. Thomæ verba nuper adducta apud Amadæum fideliter excerpta legeris. Quæ forsitan ignorans Thomas Hurtado tom. 1. ref. moral. cap. 8. ref. 30. num. 325. (etsi juratus aliàs Thomista) ausus est, similiter dicere, sodomiam gravius esse peccatum, quàm homicidium: sed his omisiss.

10. Ad argumentum ex principiis D. Thomæ ubi supra instauratum respondet Baronius, peccatum eo esse gravius, quo majori virtuti opponitur, nisi ex circumstantiis, quod inferiori virtuti adversatur, præponderet. * Aliàs peccatum, inquit, veniale furti, utpote superiori virtuti adversum, majus esset peccato mortali ordinis inferioris, verb. grat. fornicatione; imò & sodomia, & bestialitate. * Responso hæc difficultatem non evacuat, quæ ut supra diximus, solum procedit, facta comparatione inter mortalia; quando enim circumstantia est talis, quod ex veniali trahat ad mortale, benè docuit Montefinos ubi supra, peccatum mortale furti ratione aversionis à Deo, quàm includit, in esse mortis, specie differre à peccato levi furti, licet inesse physico, grave, & leve ad idem genus reducatur; certissimumque est, circumstantiam addentem malitiam diversæ speciei posse gravius constituere peccatum, aliàs minus grave ex suo objecto, ut constat ex dictis num. 5. Cæterum vellem ego Baronius explicasset, quæ sit circumstantia illa, quodcumque peccatum contra naturam inseparabiliter comitans, ratione cujus peccatum mortale minus grave ex objecto, utpote virtuti inferiori temperantiæ oppositum, gravius evadat peccatis aliis gravioribus ex objecto, utpote justitiæ præstantiori virtuti adversis. Aliàs æquo jure Baronius posset impetere Sylvestrum ex D. Thomæ asserentem, perjurium esse majus peccatum homicidio, quia superiori virtuti opponitur; & M. Texedam ex eodem etiam principio adstruentem, homicidium esse gravius peccatum fornicatione. Cur inquam in his casibus limitationem non patietur principium D. Thomæ, ex circumstantiis præponderantibus, ut ad argumentum Patris Vasquez enervandum fingit Baronius?

11. Omitto, hanc evasionem jam diù rejectam fuisse à sapientissimo Doctore Montefinos Primario Complutensi, verbis ex illo supra datis num. 5. Quam etiam impugnavit Primarius alter Sacre Theologiæ Cathedræ M. in celeberrima Universitate Salmanticensi, D. Joannes Alphonsus Curiel D. Thomæ doctrinæ addictissimus 1.2. q. 73. art. 3. §. 2. Ubi sic scribit: * Aut quæstio est de re, aut de nomine: si sit quæstio de re, dico, non sufficere gravitatem alicujus

peccati ex parte circumstantiarum, quæ non dantur, ut tale peccatum sit absolute, & simpliciter gravius, quàm aliud, quod sit ex parte objecti gravius. Probat, quoniam quantumcumque primum peccatum crescat in gravitate, quæ sumitur ex circumstantiis, semper superabitur à posteriori in gravitate substantiali, & essentiali. Ergo semper est minus, & absolute minus grave, quàm posterior etiam accidentalis, & gravitas, quæ sumitur ex circumstantiis substantialis. * Hæc ille cum Montefinos. Quæ enervatum manet primum, & præcipuum fundamentum, quo Baronius vim illationis argumenti Patris Vasquez, & aliorum elevare tentavit.

§. II.

Solutio aliorum effugium proponitur, & impugatur.

12. DOctissimus M. Curiel ubi supra innuit, nem censens consequentem Patris Vasquez, & aliorum ex principiis D. Thomæ, peccatum contra naturam soli temperantiæ opponatur, respondet, peccata luxuriæ non solum temperantiæ, sed justitiæ etiam adversari. Sic tradit art. 4. §. 2. dicens: * Fornicationem esse peccatum gravius, non præcisè quatenus est contra temperantiæ, sed quatenus habet aliquid injustitiæ admixtum. Quod prædocuerat M. Sotus lib. 5. de just. quest. 3. art. 2. §. 1. sic: * Fornicatio est quodammodo contra justitiam, quæ erga futuram prolem servanda est. Constituitur autem principaliter in specie intemperantiæ, quia non est contra personam actu existentem, sed contra illam, quæ est tantum in potentia. * Mirum, quia impeditur generatio, si species peccati sit contra naturam: vel saltem regulariter legem institutio, & nutritio prolis, si peccatum simpliciter fornicationis sit. Sed hic Author hoc dictum præteritavit in 4. sentent. dist. 12. q. 1. art. 3. ref. dicitur autem: quia plane concedit, peccatum luxuriæ ex suo genere gravius esse peccato fornicationis, quod istud intemperantiæ, illud vero justitiæ, præstantiori est virtuti, opponitur. Ergo aperte legitur peccatum fornicationis ex suo genere non esse contra justitiam.

13. Verum sententia præfata Magistri Curiel, Soti lib. 5. de just. supra citato est expellenda. Thomæ 2.2. quest. 154. art. 3. ubi aperte asserit, fornicationem secundum suam speciem, esse gravius peccatum mortali. * Quia est (inquit) contra bonum hominis rationis, & ideo est gravius peccatum secundum suam speciem peccatis, quæ sunt contra bona exteriora, ut est furtum, & alia hujusmodi. * Quem sequuntur Cajetanus ibi. P. Azor 3. part. lib. 3. cap. 4. fol. 10. Zumel 12. quest. 74. art. 4. Sylvius lib. 2. cap. 7. num. in fine. Herrera 1.2. disput. 32. quest. 4. & 6. P. Maria in statuta differt. 5. quest. 23. & Vincentius Barcinonensis supra fol. 90.

14. Hæc doctrina, licet non paucis difficultatibus sit, neque ab omnibus recepta, ut dicit Lorca 1.2. disput. 19. de peccatis, memb. 1. aptissima est ad præstantioris difficultatem enodandam. Cæterum gravioribus aliis ex D. Thomæ doctrina subortis implicatur, modo, quia 1.2. quest. 66. art. 4. verbis ex illo supra citatis num. 1. justitiam constituit præstantioris virtutis temperantiæ in veteris, quod verum non est, si temperantiæ

si temperantia includeret iustitiam: Secundò, quia quæst. 73. artic. 5. ad iustitiam propriam adulterii recurrit, ut inde probet, esse majus peccatum furto, quod frustra fieret, si fornicatio simplex gravius furto peccatum esset. Tercio, quia tota ratio iustitiæ, quam præfati Doctores considerant, peccato contra naturam, vel fornicationis admixtam, desumitur ex injuria, quæ proli in potentia fit, & cui seminis mala administratio nocere potest. Hæc autem ratio malitiæ, in quolibet peccato carnali, ut opposito temperantia in venereis, reperitur, ut ex Cajetano 2.2. quæst. 154. artic. 4. tradit Curiel ubi supra §. 2. in fine. Ergo ratio hæc malitiæ est formaliter inclusa in peccato intemperantia ut tali; atqui peccatum nefandum, quatenus est contra temperantiam, non est gravius furto, ut ferè omnes citati fatentur; ergo absolutè, & simpliciter non est gravius, quia non est alia species virtutis iustitiæ condistincta à temperantia, cui tale peccatum opponatur.

15. Quarta denique, quia si peccatum nefandum, vel fornicationis, ut est præcisè contra temperantiam, non est gravius furto, neque erit grave, ut est formaliter contra temperantiam, sed solum ex circumstantia iustitiæ trahentis in aliam speciem, nam propter solum damnum prolis est mortale peccatum. Quod dicere nefas est. Præterquam quod, sicut proles jus non habet iustitiæ, ut generetur, ita nec ut generetur modo convenienti ad rectam educationem, nec ut non impediatur generatio. Ergo in peccato contra naturam, & in fornicatione, nulla continetur iustitia; aliàs delinquens teneretur ex iustitia ad restitutionem damni, quod ex prole orta ex fornicatione, subsequeretur: quod in nullius mentem venit. Si autem semel detur simplicem fornicationem non continere malitiam contra iustitiam, sed intra metas intemperantiæ noxiam esse proli, idem à fortiori de peccato contra naturam dicendum erit. Unde difficultas argumenti P. Vasquez, & aliorum recrudescet, quia temperantia, cui ejusmodi peccatum opponitur, inferior est iustitia, cui furtum. Quapropter ei succumbere tenetur M. Lopez de Texeda, qui omnia principia, quibus auctores citati nituntur, absque limitatione concedit. Nam lib. 2. tr. 3. contr. 7. expressè tradit peccatum fornicationis, (& consequenter peccata contra naturam) solum opponi temperantiæ: & contr. 11. dub. ult. num. 177. inquit, iustitiam, cui opponitur furtum, esse longè majorem, & perfectiorem virtutem temperantiæ, & peccatum, ut docet D. Thomas, eo esse gravius ex natura sua, & specie, quo majori virtuti opponitur. Ex quibus præmissis infert, homicidium, quia iustitiæ adversatur, esse gravius peccatum fornicatione: unde & furtum gravius esse, consequenter inferitur; & utrumque à fortiori majus esse peccatum sodomitæ. Aliàs eius argumentum nil concluderet.

§. III.

Vera, & tenenda sententia.

16. Licet Doctores supra citati, & fundamenta præjacta ab omni improbabilitatis, & alterius censuræ nota immunem reddant suam opinionem; contrariam tamen in sensu ab aliis Theologis communiter intento (nempe furtum secundum suam speciem esse peccatum minus grave sodomitæ) sustinendam cenfeo, quam tenuit D. Thomas tertio

contra gentes, cap. 10.2. Ubi post peccatum homicidii, peccata contra naturam secundum locum tenere asserit. Et 2.2. quæst. 154. art. 12. ubi ait, peccatum contra naturam esse majus adulterio: adulterium autem majus est furto; ergo & peccatum contra naturam: imò & fornicationem ait ibidem art. 3. secundum suam speciem esse gravius peccatum furto. Unde dubitari non potest, juxta D. Thomam, furtum mortale, ex suo genere, levius peccatum esse sodomitæ. D. Thomam sequuntur communiter Theologi. Tannerus 1.2. disput. 4. quæst. 3. dub. 2. num. 29. Valentia 1.2. quæst. 2. punct. 2. Azor lib. 4. cap. 19. quæst. 4. Suarez 1.2. disput. 2. de essentia peccati, sect. 2. Baldellus lib. 2. de peccatis in communi, disput. 28. num. 4. vers. Ut tamen, & Doctores omnes societatis. M. Sotus lib. 4. de justit. quæst. 3. art. 3. & quæst. 10. art. 3. Corradus, Medina, & ceteri Thomistæ 1.2. ad art. 4. quæst. 73.

17. Probatum primo ex Genes. 3. ubi sacer textus ait: Sodomitæ pessimerant, & peccatores coram domino nimis. Ubi septuaginta Interpretes sic legunt: Peccatores in conspectu Dei vehementer: quibus hujus peccati gravitas, & magnitudo denotatur. Secundò probatur ex Sanctis Patribus. Chrysostomus homil. 4. super Epistol. ad Roman. ibi: * Quodcumque delictum nominaveris, nullum huic peccato par dixeris, qui si facta sua sentirent, qui patiuntur, sexcentas utique mortes obirent, ut ne hoc paterentur. Neque enim est hac injuria alia ulla nec gravior, nec rationis minus habens. * Similiter loquitur Augustinus lib. de Adulterinis conjugis, cap. 9. & refertur 32. quæst. 7. * Adulterii malum (inquit) vincit fornicationem, vincitur tamen ab incestu: pejus enim est cum matre, quam cum alia uxore concurrere: sed omnium horum est pessimum, quod contra naturam fit, ut si vir membro mulieris ad hoc non concessio voluerit uti. * Ex quibus aperitissimè constat juxta mentem Sanctorum Patrum, peccatum contra naturam gravius esse peccato adulterii; ac proinde gravius furto, quod ab adulterio superatur.

18. Tertio probatur ratione. Quia illud peccatum censetur gravius secundum suam speciem, per quod majus, & præstantius bonum læditur, unde quia Deus secundum se est præstantius bonum, quam homo, & homo secundum suam substantiam, quam bona externa: Idèd peccata, quæ immediate sunt contra Deum, ut hæresis, odium, & blasphemia, graviora sunt, quam ea, quæ sunt contra proximum, ut furtum, detractio, & homicidium. Et inter ea, quæ sunt contra proximum, graviora sunt illa, quæ sunt contra eius substantiam, quam quæ contra bona externa; ut homicidium est gravius furto. Cum ergo peccatum contra naturam, contra melius bonum sit, nempe contra vitam, quæ est in potentia, quam furtum, quod est contra bona externa; nequit non majus, & gravius esse peccatum, quam furtum, ut benè dicit D. Thomas supra 2.2. quæst. 154. art. 3. Quem sequuntur M. Sotus, Zamel, Herrera, Sayrus, Azor, & alii supra citati, num. 12. & 13. & alii, quos sequitur Salas 1.2. tom. 1. q. 73. tract. 13. disput. 5. sect. 3. num. 38. subnectens, ferè omnes ita docere. D. autem Thomas, dum ait, fornicationem secundum suam speciem esse gravius peccatum furto, clare innuit, quod secundum quod opponitur temperantiæ, gravius furto peccatum est. Quod non aliunde probat, nisi quia est contra majus bonum: ejus argumentum magis urget in sodomia, & aliis peccatis contra naturam, quia quantum est ex ipsis, totaliter evertunt ad æqualem rationem virtutis castitatis, & ad speciem radicis evellendam tendunt.

19. Ex

19. Ex his difficile non erit à difficultate ex principiis D. Thomae suborta me expedire; & ut feliciter, præmittit, virtutem iustitiæ in tota sua latitudine triplex bonorum genus pro objecto habere: aliud eorum, quæ ad vitam, aliud, quæ ad honorem, & aliud eorum, quæ ad divitias pertinent. Temperantiam verò in veneris unum tantum bonorum genus respicere, nempe eorum, quæ ad vitam futuræ prolis. Unde fit primò, speciem iustitiæ, quæ vitæ præfenti conservandæ consulit, melius bonum pro objecto habere, speciebus aliis iustitiæ, quæ circa honores, aut divitias versantur; ac proinde præstantiorem cæteris esse. Præterea secundum hanc rationem præcellere etiam virtutem temperantiæ in veneris, quia temperantia vitam solum in potentia, quæ minus bonum est, quam vita in actu, pro objecto habet: quapropter homicidium majus peccatum est, quam peccatum contra naturam, ut ait D. Thom. *supra tertio contra gentes, cap. 122.* verbis illis: * Post peccatum homicidium, quæ *num. 9.* fideliter excerpta dedi. * Fit secundò, iustitiam, prout ad honorem, & divitias conservandæ, vel restituenda terminatur, inferiorem esse virtute temperantiæ, quia hæc majori bono, nempe vitæ prolis in potentia consulit, atque adeo peccatum contra temperantiæ gravius est detractio, & furto, quia vita hominis nascituri bonitate excellit honores, & divitias. Quapropter Div. Thom. ubi *supra quæst. 154 art. 3.* citato, iure dixit, fornicationem secundum suam speciem esse gravius peccatum aliis, quæ sunt contra bona externa, sicut est furto, & alia hujusmodi.

20. Hinc ad argumentum ex principiis D. Thomae supra confectum facillè respondeo, & ut clarius, illud in stauro. * Peccatum eo est gravius, quò majori virtuti opponitur: sed furto ex suo genere opponitur iustitiæ, quæ est major virtus: sodomia temperantiæ, quæ est minor; ergo furto est gravius peccatum, quàm sodomia. * Distinguo majorem, quò majori virtuti secundum speciem, cui immediate opponitur, concedo, secundum genus tantum nego. Et similiter distingo minorem: iustitia, prout respicit vitam præsentem proximi, est major virtus, quam temperantia, concedo, prout alia bona externa, nego: quia vita hominis nascituri, cui temperantia consulit, majus est bonum, quam honores, & divitiæ, quæ ista species iustitiæ habent pro objecto. His, ni fallor, enervatur omnino argumentum, in quantum oppugnat communem omnium apprehensionem circa gravitatem peccati, & magis roboratur vera, & communis sententia asserens, peccatum sodomie, secundum suam speciem, gravius esse, quam furto; quia licet genus iustitiæ præstantius sit genere temperantiæ, & in hoc sensu verè dicatur peccatum iniustitiæ ex suo genere gravius esse peccato intemperantiæ (quod tantum asseruit P. Vasq.) non incongruit, aliquam iustitiæ speciem ratione differentie specificæ à perfectione temperantiæ superari, sicut in physicis contingit: cælum namque Empireum perfectius est, quam musca, licet genus viventis, sub quo ista continetur, præstantius sit. Quis inquam negabit sodomiam crimen esse enormissimum flammis revera ulticibus expiandum! Rectè ergo coheret ejusmodi peccatum absolute, & simpliciter loquendo gravius esse, coram Deo, & hominibus, quolibet furto, quantumvis immani, & tamen secundum quid, & cum addito ex suo genere levius furto peccatum appellari. Quia per hæc solum significare intendunt P. Vasq. & sequaces, genus iustitiæ, sub quo plures species continentur, perfectius

esse, quam genus temperantiæ, quia illud habet pro objecto aliquod bonorum genus, nempe vitam præsentem, longè excellens objectum temperantiæ. Quod verissimum esse nemo inficiari potest. Quapropter P. Ariaga tom. 3. *de virtutibus, & peccatis, lib. 42. sect. 3. num. 35.* postquam de gravitate peccati, & peccatum luxuriæ contra naturam, conclusit per Patris Vasquez sententia dicens: * Solum dicitur genere suo esse gravius, quod non negemus: addimus tamen non obstantem ea generis diversitate individuum (nempe sodomiam) esse gravius, licet furto) quod ex genere suo altius est. * Quod verissimum esse satis constat ex dictis. Nec Vasquez unquam negavit, quamvis Hieronymus Gutta, & alii laxius loquuti fuerint, non bene per se solum adducentes: cum advertere debuissent, ex suo genere, quo semper sententiam limitavit, locum requisse majori gravitati specificæ, & individui, quam communis Theologorum sententia, statuerat, ut indubitatum, & lumine notetur notum tenet astruxit.

QVÆSTIO VI.

Sitne usura, aliquid supra sortem exigere pro obligatione non repetendi mutuum intra certum tempus?

S. I.

Sententiæ negantis fundamenta.

1. **R**es sanè difficilis, & multis in di quælaque irretita, & in cuius enucleatione, aliis gratum, aliis ingratum facere, opus erit. Sed non ideo veritas tenebris involuta delectanda. In parte negante, usuram esse, aliquid exigere proinde dicta obligatione, militat, quæ sequuntur.

2. Non repetere mutuum in hoc huius anni, dilationem concedere, est virtualiter mutare, ergo obligatio ad non repetendum est obligatio ad virtualiter mutandum. Ex hoc principio sic arguitur obligatio nunc facta non repetendi mutuum in finem huius anni, est obligatio mutandi in futurum, vel obligatio mutandi, est pretio æstimabilis, ergo obligatio non repetendi mutuum. Consequentia legitima, major per se nota: minor probatur auctoritate; quia eam expresse tenent D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 2. Cajet. & Aragon. ibi: Salom. Bion. Conrado, Sylvest. Medina, Palacius, Covarrub. to, Tabiena, Armilla, Toledo, Molina, quædam & sequitur Salas tract. de usura, lib. 9. num. 2. Sed qui recentere immoror? ferè omnes Doctores, in hoc agmine facto, ducis vestigiis insistentes, in hoc conspiciunt. Ergo saltem auctoritate extrinseca minus probabilis minor illa propositio. Ex majori autem evidenti, & minori, auctoritate extrinseca, probabilis, deducetur ne consequens improbabile?

3. Præterea. Minor illa propositio ratione ratione pondere sic stabili potest. Obligatio ex iustitia ad mutandum in posterum admittit obligationem libertatem, eamque quasi alibi subijcitur sed hominem se ipsum sua libertate privare in alterius obligationem

est pretio æstimabile: ergo obligatio ex iustitia est pretio æstimabilis.

4. Ad rem igitur propius accedendo, sic instauro argumentum. Obligatio ex iustitia ad mutuandum est pretio æstimabilis, quia sic adstrictus privatur sua libertate ad non mutuandum, sed qui se obligat ad non repetendum mutuum intra certum tempus, privatur sua libertate repetendi: ergo obligatio ad non repetendum est pretio æstimabilis.

5. Confirmatur ex communi Doctorum sententia, quam tenent Aragon, Mascaro, Emanuel, uterque Medina, Lopez, Grassis, Angles, Navarro, & alii, quos refert, & sequitur Salas *dub. 14.* qui asserunt, usuram esse, mutuari cum pacto, ut mutuatarius postea conferat Ecclesiasticum Beneficium: & reddunt rationem, quia illa obligatio ad conferendum admittit libertatem collatori, ac proinde est pretio æstimabilis. Benè. Sed obligatio non repetendi mutuum intra annum admittit libertatem mutuantis, ergo est pretio æstimabilis. Ergo licebit aliquid supra sortem exigere pro hac obligatione: sicut & pro damno emergente, quia pretio æstimabile est.

6. Secundo argumentor ex P. Molina, Conrado, Soto, Armilla, Joanne de Medina, Lopez, Navarro, Aragon, & Toledo apud Salas *dub. 9. num. 4. §. Præterea.* Qui constanter tuerentur, eum, qui mutuavit cum pacto, ut mutuatarius aliquid supra sortem redderet, non solum teneri restituere acceptum, & damna, quæ mutuatario evenierint, verum etiam aliquid ultra ei conferre ratione obligationis, quam susceperat. His positis: sic infurgo. Illa obligatio, à mutuatario facta, non fuit vera, sed apparens, utpote quæ nullum iustitiæ jus contulit mutuantis, ut in confesso est apud omnes, & tamen pro illa est aliqua compensatio faciendâ, ut præfati Doctores asserunt; sed obligatio non repetendi mutuum intra annum, est vera obligatio, & non apparens: ea etenim ex iustitia manet mutuantis alteri adstrictus, verumquæ, & strictum jus mutuatario confert: ergo pro obligatione non repetendi mutuum intra annum, aliqua compensatio potiori jure est faciendâ. Mirabile enim dictu esset, posse mutuatarium aliquid exigere pro obligatione ficta, & hoc non licere mutuantis pro obligatione vera! Quasi peioris esset conditionis, quia beneficium contulit.

7. Dices cum aliquibus: eum, qui se obligat ad non repetendum mutuum, non manere adstrictum ad mutuandum formaliter, sed solum ad virtualiter mutuandum, cum non repetere, sit virtualiter mutuate. Unde licet pro obligatione ad mutuandum formaliter, possit aliquid supra sortem exigere: secus pro obligatione ad mutuandum virtualiter. Sed amice rogo, quid ad rem, mutuatario sit virtualis, an formalis: cum realiter idem effectus resultet. Verum ne inde ullus pateat aditus, effugium tibi præcludo, à fidejussore repugulo accepto.

8. Fidejussio, ut docet Salas *suprà dub. 11. numer. 2.* (& nullus, ut credo, inficiabitur) nil aliud est, quam obligatio ad virtualiter mutuandum, ut ex se patet: quia fidejussio est obligatio ad solvendum pro alio: Solvere autem pro alio, est virtualiter illi mutuate. Modo sic. Fidejussio est pretio æstimabilis, potestquæ pro ea aliquid exigere, ut tenent Sotus, Salas, Navarro, Molina, Vega, Emanuel, Joannes de Medina, & alii: ergo obligatio ad mutuandum virtualiter est pretio æstimabilis: ergo discrimen à te assignatum omnino evanuit. Ergo licet obligationem repetendi mutuum intra annum, tantum adstringat ad mutuandum virtualiter, etiam pretio æstima-

bilis, ergo poterit pro ea aliquid supra sortem exigere.

9. Urgetur primò. Fidejubeat, alterius nomine, ad annum, pro mille aureis, verb. grat. est pretio æstimabile, licet in debitore nullum sit periculum, ut expressè fatentur Doctores *suprà citati*: ergo mutuate cum obligatione non repetendi, erit pretio æstimabile: nam, ut benè ait Lessius *dub. 14.* hoc est difficilius, quàm illud: plures enim inventies, qui nomine tuo fidejubeant pro tanta summa, quàm qui eam tibi velint ad annum mutuate, ut experientia constat. Nam qui fidejubeat, cum nullum est periculum, moraliter certus est, nullam à se pecuniam numerandam: quod si fortasse aliter contigerit, certus est, eam recuperaturum, imò potest eam statim repetere, & omne interesse. Qui verò mutuat, jam re ipsa numerat, & quidquid evenierit, non potest ante annum repetere: etsi aliquod interesse cessaverit, non compensabitur, nisi de eo expressè fuerit conventum: ergo difficilius, & æstimabilius est, mutuate cum obligatione non repetendi per annum, quam pro eadem summa fidejubeat: sed pro hac fidejussione potest aliquid exigere, ergo & pro illa obligatione.

10. Premo secundo. Fidejussio pro mille aureis est obligatio solvendi, si mutuatarius non sit promissus: solvere autem pro mutuatario est illi virtualiter mutuate, ut constat ex dictis: virtualiter verò mutuate, nil aliud est, quàm minus habere in suis bonis eam summam, donec mutuatarius compenset. Ex quibus sic formo argumentum. Ideò fidejubeat est pretio æstimabile, quia fidejubeat quatenus est ex se, exponitur minus habere in fine anni eam summam in suis bonis, & ea invitum carere, donec mutuatarius compenset, sed qui mutuat cum obligatione non repetendi intra duos annos, exponitur quatenus est ex se minus habere in fine anni eam summam mutuatam in suis bonis, & ea invitum carere usque ad compensationem, ergo sicut illa fidejussio est pretio æstimabilis, ita & hæc mutuatatio. Si enim, qui mutuat, in se suscipit onus fidejussoris; & hic potest aliquid pro tali onere exigere; quare mutuantis id non licebit? Nonne congruum erit, ut qui incommodum sentit, sentiat commodum? Tantum ne crimen est mutuasæ, ut ipso facto incurrat pœnam privationis lucri, quod alter eodem suscepto onere sibi pararet: ergo licitum erit aliquid supra sortem exigere pro obligatione non repetendi mutuum intra certum tempus.

11. Hæc sunt fundamenta, quæ pro hac sententia congeri possunt: quam absolute defendunt Medina *Cod. de Restit. quæst. 32.* & M. Petrus de Ledesma *2. p. Sæm. tract. 8. cap. 33. conclus. 4. diffi. 2. folio mihi 546.* in edit. Salmantina, anno 1614. ubi ait, esse communem inter discipulos D. Thomæ, verba ejus sunt: * Si la obligacion de no volver à pedir es por mucho tiempo, se puede muy bien estimar en precio, y por razon de aquella obligacion se puede muy bien llevar el justo precio, sin usura ninguna. Esto enseñan todos los discipulos de Santo Thomas. La razon està clara, porque la tal obligacion es estimable con precio. * Sic ille. Quem sequitur M. Serra *2. 2. quæst. 78. art. 2. dub. 3. ibi*: * Dicendum est secundò, licitum etiam esse mutuantis, aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem, usque ad certum terminum. Hujus oppositum tenent Lessius, & alii recentiores, &c. * Quibus addo M. Acatium de Velaasco *com. 2. Refol. Moral. verb. V. sura, resol. 45. num. 1.* ubi sic: * Preguntan los Doctores, si por la obligacion, en que se puso, de no pedir se ha pasado el año, pueda llevar algo mas ultra sortem? * Et

cita-

rim numerat pecuniam, & tu obligaris post annum domum tradere: quod licitum esse, nullus est, qui dubitet. Probo igitur, hunc contractum esse injustum, si obligatio ad mutuandum sit pretio æstimabilis. Et procedo sic. Pecunia tradita, & valor domus tradenda æqualiter libantur, ergo cuicumque addatur aliquid pretio æstimabile, inæqualitas constituitur: probatione non indiget. Sed ex parte venditoris additur obligatio tradendi post annum, quæ est pretio æstimabilis, ut potè privatio libertatis, ergo ut iustitiæ æqualitas servetur, opus erit, ut qui anticipatè solvit, aliquid ultra pecuniam, supra domus æstimationem, numeret, pro obligatione venditoris suscepta: Quod ritum movet.

19. Confirmatur exemplo ab adversariis admissio. Quis potest, nolle mutuare pecuniam nolenti sibi tantum, verb. grat. mutuare; quia in hoc casu exigitur mutuum pro mutuo, in quo est æqualitas. Secus (inquunt) si mutuum petenti dicas, mutuabo, si te ad mutuandum post mensem obliges: reddunt rationem, quia licet animum mutuum sit æquale alteri scilicet sumpto, non tamen ut conjuncto cum obligatione in posterum, cum hæc obligatio pretio æstimabilis sit. Bene. Ergo cum pecunia numerata sit æqualis valori domus scilicet sumptæ, non erit æqualis valori domus, & obligatio in posterum tradendi simul, cum illa obligatio pretio æstimabilis sit. Quia hæc?

20. Perpende quæso, dissonantiam sententiæ. Si venditor legitimum domum tradat, mille aurei tibi sufficiunt, si per annum protrahat, pretium augere teneris. Si statim alter tibi mutuet, nil pretio æstimabile facit; si beneficium differat, dignus est mercede. Inaudium sane, ad aliquid ultra rei valorem me teneri, quia anticipatè pecuniam illi numeravi! Nonne hoc omni probabilitate destitutum, rationis lumine notum est? Ergo obligatio mutuandi non est pretio æstimabilis.

21. Tertio sic argumentor. Si tibi debeam centam in fine hujus anni solvenda: possum modo tibi quinquaginta offerre cum pacto, ut alia non solvam ante biennium; ut ipsimet adversarii fateantur; sed hoc est dare mutuum implicitum cum pacto, ut vicissim implicite remutues in fine anni, ut expresse tenet Lessius hic dubit. 8. n. 59. & dub. 3. nu. 21. Ergo obligatio in posterum mutuandi non est pretio æstimabilis, aliàs in prædicto contractu interveniret usura: sed obligatio non repetendi mutuum intra certum tempus, est obligatio virtualiter mutuandi ergo æstimabilis pretio non est.

22. Quartò, fidejussio est obligatio ad mutuandum virtualiter, & tamen non est pretio æstimabilis, si periculosa non sit: ut tenent Salon art. 2. contror. 4. in fine. Sylvest. verb. *Vsura* 7. quæst. 6. verb. *Fidejussor*. quæst. ultim. ubi Armilla num. 15. Tabiena num. 16. In idem inclinat S. Antoninus 2. p. tit. 1. cap. 7. §. 45. cum Laurentio de Rodolphis. D. Bernardinus tract. de Restit. relatus a S. Anton. Caballinus quæst. 31. de *Vsura*, n. 251. Covarr. Conrado, G. 1. quos refert, & sequitur Salas hic dub. 11. Ergo obligatio prædicta non repetendi mutuum, non est pretio æstimabilis.

23. Verum quia alii contrarium tenent, sic retorquero. Fidejuberem, etiam secluso periculo, est pretio æstimabile in opinione adversariorum, quia fidejuberens quatenus est ex se, exponitur minus habere in suis bonis eam summam, & ea in vitis carere tempore præfixo, donec mutuatarius solverit, sed qui mutuat, eo præcisè exponitur, quatenus ex seminis ha-

bere in suis bonis summam mutuam, eaque invitus carere tempore præfixo, donec mutuatarius compenset: ergo actio mutuandi tanti æstimabilis est, quanti fidejussio; sed pro actione mutuandi nil potest exigi, ergo nec pro fidejussione, ergo nec pro obligatione virtualiter mutuandi, ergo nec pro obligatione non repetendi mutuum intra certum terminum.

24. Urgentius premo, fidejussio, etiam periculo secluso, est pretio æstimabilis: ergo si mutans in se suscepit onus fidejussoris, poterit aliquid supra sortem exigere. Cur quæso, mutanti non licebit lucrari, quod aliis licet? quid enim repugnat, mutuantis, & fidejussoris munus ab eodem obiri. Sed eo præcisè, quod quis mutuat, ut in se suscepit quid oneris habet fidejussor, ut probavi: ergo quilibet mutans poterit aliquid supra sortem exigere ratione fidejussionis, quæ mutuandi actione reperitur: Quod hæreticum est.

25. Dices cum Navarro, Salon, & Salas supra dub. 11. fidejussorem fictum, & in veritate mutuatorem, non committere peccatum usuræ, si pro fidejussione aliquid supra sortem exigat, esse tamen injustitiam. Sed contra. Quia ex eo, quod mutans ipse fidejubeat, nullum damnum evenit proximo, quod, alio fidejubente, non eveniret, ergo ex eo, quod idem mutans, & fidejussor existat, nulla inferatur proximo injustitia.

26. Et confirmatur ex doctrina adversariorum. Mercator omni pacto secluso, statim emens in summo pretio merces, quas immediatè antea summo vendiderat, non facit injustitiam proximo, ut fateantur Lessius lib. 2. cap. 21. Rub. 16. num. 130. Molina tom. 2. disp. 510. Azor p. 3. lib. 8. cap. 11. Bonacina de Contractibus disp. 3. quæst. 3. puncto 3. num. 20. Navarrus, Navarra, Homobonus, Regius, Summa Corona, Grassius, Angelus, Lopez, Vega, & alii, quos refert, & sequitur Diana tract. 8. de contract. resol. 58. Et reddunt rationem, quia ex eo, quod mercator vendiderit, non fit deterioris conditionis, quam alii, sed alii possunt vili pretio emere absque injustitia: ergo & mercator. Bene. Sed ex eo, quod Petrus mutuo dederit, non fit peioris conditionis, quam qui non dederunt, ergo si alii possunt fidejuberem, & absque injustitia aliquid exigere pro fidejussione, ergo & Petrus etiam poterit: Consequens est falsum, ergo & antecedens. Ergo pro obligatione mutuandi virtualiter non licet, aliquid supra sortem exigere.

27. Ratio à priori hujus doctrinæ manifesta est: quia obligatio eatenus est pretio æstimabilis, quatenus alteri præbet jus ad rem, unde ex juris æstimabilitate, libranda est obligationis æstimabilitas. Jus autem ad rem non est pluris æstimabile, quam res, ut tenent communiter Doctores cum Bartol. l. per diversas. C. mandati, & Baldo, leg. 2. C. ne lite pendente. Ergo jus ad mutationem non est pluris æstimabile, quam mutatio: consequentia est evidens. Antecedens probo. Jus ad 10. valet 10, jus ad 5. valet 5. & sic in cæteris, ergo jus ad rem non pluris valet, quam res: ergo jus ad mutationem non pluris valet, quam mutatio; sed mutatio non est pretio æstimabilis, ut fides docet, ergo nec jus ad mutationem, ergo nec obligatio ad mutuandum, quæ accipit æstimabilitatem à jure, ergo licet obligatio non repetendi mutuum intra certum tempus, sit obligatio ad mutuandum, non ideo tenendum esse pretio æstimabilem. Deinde mutuum essentialiter est traditio domini pecuniæ pro aliquo tempore: ergo intrinsecè dicit obligationem non repetendi intra certum terminum;

Yy

sed

sed pro mutuo nil potest supra sortem exigi, ergo nec pro obligatione.

28. Verum enim verò, etsi gratis demus adversariis, obligationem mutuandi ratione sui esse pretio aestimabilem: adhuc non inferitur, posse aliquid supra exigi pro obligatione non repetendi mutuum. Et ratio est, quia quotiescumque ex parte mutuantis, & mutuatarii onera sunt paria, iniustitia manifesta intervenit, si aliquid supra sortem exigatur; sed ita res se habet in presenti: ergo. Minorem probo: quia fors responderet sorti, & obligatio obligationi: obligatio enim mutuantis compensatur per obligationem mutuatarii reddendi sortem, etiam si casu, & naturaliter perierit, ita ut omni eventu non mutuantis, sed ipsi mutuatario pereat, ergo cum utriusque onera sint paria, nequit absque iniustitia aliquid supra sortem exigi.

29. Ad fundamentum præcipuum, cui contraria sententia innititur, respondet Molina tom. 2. tract. 2. disp. 3. § 8 n. 11. aperte falsum esse: quia mutuare ad annum non est inducere super se obligationem aliquam, sed solum ex sua liberalitate concedere beneficium mutui in totum id tempus: sicut qui donat, traditque rem donatam, nullam inducit super se obligationem in futurum, esto, traditione ejus rei a se abdicet potestatem eam deinceps utendi, aut fruendi: ergo qui mutuum dat ad annum, nullam in se inducit obligationem, sed solum exergit liberalitatem concessione beneficii mutui in totum id tempus: esto inde sequitur toto eo tempore, neque uti posse re, quam mutuo concedit, neque posse illam repetere. Hinc autem obligationi intrinsece inhærenti mutuo ad certum tempus, nil superaddit altera in pactum deducta non repetendi intra talem terminum: ergo sicut prima non sufficit inducere aliquid supra sortem; ita nec secunda, ac proinde sicut illa sufficiens compensatur obligatione reddendi mutuum, sic & ista: alias sequeretur omnia incommoda, quæ ex usura sequi, docent communiter Doctores, & Scriptura, Concilia, & Pontifices damnant.

30. Propter hæc sententiam Ledesma, & aliorum, quos num. 11. citavi, gravi censura incurrunt Doctores. P. Molina ubi supra num. 10. inquit esse, non solum novam, & inauditam, sed etiam periculosam satis, & quam aperit usurus. Et infra: Est igitur ejusmodi opinio periculosa valde in fide, ne quid amplius dicatur. P. Amicus in *Curso Theologico*. Similiter, inquit, esse sententiam novam, periculosam, & expostam palliari usuris. Sic tom. 5. disp. 6. sect. 8 n. 131. & Palaeus tom. 7. tract. 32. p. 8. ad 5. dicit, esse sententiam valde periculosam in fide. Cujus ratione tradit Cardin. de Lugo tom. 2. de iust. disp. 25. sect. n. 17. Nam si, seculis damno emergente, & lucro cellante, opinio Ledesma vera esset. Reduceretur uno verbo tota controversia de usuris ad questionem de nomine inutilem omnino ad forum conscientie, & nullus contractus esset usurarius re ipsa, sed solum propter ignorantiam contrahentium, qui nesciunt distinguere titulum lucri. Quapropter sententiam, quam prius tenebat Diana 1. p. tract. 8. resol. 48. jure retractavit p. 8. tract. 7. resol. 63. & p. 11. tract. 1. resol. 25. ibique libellum Philippi de la Cruz, ubi continebatur, à supremo Tribunali sanctæ Inquisitionis Hispaniæ prohibitum refert. Quod observat etiam Amadeus in *de Usuris*, prop. 3. in edit. Mitric. anno 1664 fol. 227. Et novissime Summus Pontifex Alexander VII. die 18. Martii, anno 1666. hanc propositionem: licitum est mutuantis aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non recipiendam sortem usque ad certum tem-

pus: damnavit, & prohibuit, ut scandalum, immum. Quam nulli in posterum docere, defendere, aut edere, nisi ad eam impugnandam, licet hoc enim prohibuit sub pena excommunicationis in facto incurrendæ, Summo Pontifici referre.

Q V Æ S T I O VII

Sitne simonia, pecuniam promittere ad consecutionem beneficii, quando non est intentio standi promissu?

1. C. Errissimum est, grave peccatum esse mentis, & inductionis, vel cooperationis ad peccatum simonie collatoris beneficii. Dilectas vero solum est, an aliunde extraxit, tum fecit promissio ista simonica sit, & potius contra simoniacos inducat. Affirmant Navarrus, & alii citandi. Pro negativa plures militent, pro qua mihi probabilior, stare decrevi. Eam tenet Eminentissimus Cajetanus tom. 2. opus. tract. 9. quest. 12. ubi loquitur: Utrum emens, & adquirens Episcopatum, intendendo solvere promissam pecuniam, sit simoniacus? Respondet: In definitione simonie dicitur quod est studiosa voluntas emendi, ac vendendi, &c. Ubi igitur deest omnino emendi voluntas, in emptio secundum veritatem non est, sed emptio tantummodo simulatio, &c. ubi autem negotio, nec venditio est secundum veritatem, sed secundum apparentiam, ibi nec simonia sed secundum veritatem est, sed secundum apparentiam tantum. Cajetanum sequitur M. Soto lib. 4. iustitia, quest. 8. art. 1. §. Dilectum hinc autem ubi hanc questionem proponit: Dubium hinc dissimulandum confurgit, utrum sicut contra simoniam mentalis sine reali ita vice versa contra realis possit absque mentali? Est, v. g. deceptio quam, acque impostor, qui pretium Episcopo pro cerdotio pollicetur, acque instrumentum continet absque ulla tamen impendi intentione. Apertum tunc ex una parte simoniam oriri, quando quis hoc innotuisset Ecclesiæ, penam sibi juris adgeret, spoliareturque Sacerdotio. Ex altera vero nullum detur simonia, utpote cum externa operatio et intentione sit pensanda, à qua speciem sortitur. Dilectum ergo (attendere) re vera, non esse simoniam, nisi in foro conscientie præbenda donatam tenentem relinquere, ut Cajetanus ait quest. 10. 1. quest. 1.

2. Cum citatis sentit M. Petrus de Ledesma Sum. tract. 12. de Simonia, concl. 46. §. Para delatum sol. mihi 717. ubi sic: Si uno exteriormente concerta con el Obispo de comprar un Beneficio, interiormente no tiene animo de comprarle, esta cion puede ser pecado de mentiras, y escandalo, y no comunicar en la simonia del que vende el Beneficio. Pero en realidad de verdad no es simonia, porque no es compra, ni voluntad de comprar, aunque luntad fingida. Dilectum simonia fingida se ha de pagar que non tiene fuerça ninguna para obligar a restitucion, ni en realidad de verdad està sujeta a las penas de la simonia.

3. Hanc opinionem probabilem putat M. L. dovicus Lopez tom. 1. iustit. cap. 305. §. 1. Ignorantia decisionis, & cap. 307. fol. 970. colom. 1. quia contra-

rium dicit esse vero similis. Et expressè defendit M. Arauxo in *Decis. Moral. p. 2. disp. 14. dub. 1. n. 6.* *Simonia, inquit, si cetera deficient conditiones ad humanum contractum requisitæ, ergo deficit vera ratio simoniae. *Et infra: *Dixi vitium simulatæ simoniae, quia huiusmodi fictio aliis malitiis est affecta, qui enim si cetero beneficio spirituali promittit alteri pretium, ad ejus mentalem simoniam operatur, ac proinde occasionaliter est via simoniae alterius, incurritque peccatum scandali, quod in ejusmodi occasione ruit, exhibito pretio, consistit, teste D. Thoma *quæst. 43. artic. 1. & 3.* & peccat peccato perniciosi mendacii, ratione cuius se ipsum infamat, mentiendo, se esse simoniacum.*

4. Eamdem opinionem defendit Villalobos in *Sum. tom. 2. tract. 37. diff. 1. n. 14.* dicens: *El que promete a otro precio por el Beneficio, no con animo de pagarlo, sino solo con animo de engannarle, no es simoniac, &c. La razon es, porque este no tiene voluntad de comprar, sino de engannar al otro, mintiendo: aunque peca, porque induce al otro a simonia, y haze obra, que exteriormente es simonia: de lo qual se sigue, que puede retener el Beneficio, como dicen Cuyetano, Soto, y Lessio.*

5. Idem sentit Petrus de Navarra *de Restit. lib. 2. cap. 2. nu. 41. diff. 12. ibi*: *Et quidem dupliciter potest contingere conventionalis simonia. Primum, si ne voluntate interiori emendi, sed tantum pacto exteriori adjecto. Secundò, ita ut voluntate emendi exterior conventio infirmetur. Circa primum sunt nonnulli, qui non censent, eam esse simoniam, ac proinde, secundum istos, nulla erit restituendi obligatio. Ratio est, quia simonia est studiosa voluntas, &c. Ubi igitur voluntas non est, verè simonia esse non potest, sed apparens, & diminuta, sicut homo pictus. Ita sentit Cajetanus in *tractat. de Simonia, quæst. 2. tom. 2. opus.* Et sequitur Sotus articulo illo primo. Bene tamen sententur hi Doctores, peccare mortaliter multiplici nomine. Primum, quia participat peccato simoniae mentalis alterius, scilicet vendentis, ad quod dat operam efficaciter. Secundò, quia scandalizat malo exemplo proximum. Tertiò, quia mentitur, & se infamat, quod idem Cajetanus mortale peccatum esse censet. Verum tamen Navarrus contra existimat, esse peccatum verè simoniae, & obligare ad restitutionem adquirentium, si ad traditionem ventum sit. Verum ego sententia Cajetani magis acquiesco. *Hæc Petrus de Navarra.

6. Quibus adde Bernardum Stubrokium Theologum Vienneensem in *notis contra Wendrochium in not. 3. ad Epist. 12. fol. mibi 191.* ubi sic: Accusas denique simoniae illum, qui pecuniam promittit sine intentione solvendi, sed multi dicunt, non esse simoniam, te, haud dubiè, longè doctiores, ut Cajetanus, Sotus, Toletus, Petrus de Navarra, Suarez. Nempe ille, qui fingit, non habet voluntatem emendi: igitur nec simoniam mentalem, ut vocant, sola mente conceptam committit: igitur nec eam, quam dicunt conventionalem, seu pacto firmatam, quæ mentalem supponit. Quod dicitis corrumper judicem per promissum falsum, itemque illum, à quo, qui fide promittit, accepit deinde Sacerdotium: utrumque verum est, sed non est simonia, quia non obtinetur beneficium per pecuniam, sed per promissum falsum, &c. Non tamen negabit quisquam, quin ille, qui fide promittit, graviter delinquat, & mendacium facit legum cum maxima irreverentia committat. *Sic Theologus Vienneensis.

7. Denique Machado *tom. 1. lib. 3. p. 3. tract. 3. docum. Pars II.*

5. num. 2. huic opinioni, ut communiiori inter Theologos, cum aliis, quos refert, assentitur, dicens: *Dandolos Doctores, si la promesa de dar cosa temporal por la espiritual, ó al contrario, sin voluntad de cumplirla promesa, pueda constituir verdadera simonia, &c. Navarro siente, que si: pero la mas comun, y recibida opinion es, que en tal caso no se comete simonia convencional. Bien es, que como dize Palao, este tal peccata en esto, pero no incurrira en el fuero interior en las penas dispuestas en derecho contra ella, porque no es verdadero simoniac, por defecto de la intencion. *Sic ille, dicens in margine. ita tenent *Suarez, Aragon, Lessio, Valentia, & alii communiter, quos refert, & sequitur Palao *tom. 3. tract. 17. disp. 3. par. 6. nu. n. 2.* *Unde colliges, immeritò Cajetanum à Catharino reprehensum, quod hanc opinionem docuerit.

8. Hanc communem sententiam amplexatus est P. Escobar (à quodam Neotherico idè fugillatus) in *Theologia Moral. tract. 6. exam. 2. cap. 1. n. 14.* dicens, *Simonia ficta committitur, dum quis exterius rem spiritualem pro temporali promittit: vel rem temporalem pro spirituali, absque animo tradendi, & se obligandi ad rem ipsam tradendam, & hæc non est verè simonia, sicut fictum aurum non est aurum. *Hæc Escobar, & plures, quos citatos sequitur Palao *tom. 3. tract. de Simonia, disp. 3. p. 6. num. 2.* *Communior inquit, sententia est, & mihi probanda, non committi simoniam conventionalem in hoc casu. Ita tenent Cajetanus, Sotus, Toletus, Petrus de Navarra, Lessius, Suarez, Aragon, Manuel Rodriguez, & Valentia. Ratio est, quia carens animo donandi spirituale pro temporali, caret etiam animo emendi, vel vendendi: emptio enim, & venditio est datio, & commutatio unius pro alio. *Quod punct. 4. nu. 5. aliter explicuerat, dicens: Ad contractum emptionis, & venditionis necessariò requiri, dationem pecuniæ procedere ex voluntate commensurandi illam cum re spirituali, ac illam tantum æstimandi: seclusa autem hac voluntate, etiam si detur temporale cum obligatione donandi spirituale, vel e contra, nullam esse propriè simoniam ex natura rei. Addit verò, & bene, jure Ecclesiastico quamlibet donationem cum pacto simoniam constituere: tamen si, ut explicat *supra punct. 6. ex parte fidei promittentis vera simonia non sit, sed tantum peccatum inductionis ad simoniam saltem mentalem, & opus externum promissionis simoniacæ. Propter quod, inquit, ut bene advertunt omnes supradicti Doctores, penas à jure inflictas simoniacis, non incurrunt.**

S. III.

Quid si promissioni non animus, sed executio deficiat?

9. Ad do, promittentem ex animo, licet simoniam veram committat, si tamen postea promissis non steterit, non incurrere penas contra simoniacos. Vide Garciam *de Beneficiis tom. 2. p. 3. cap. 16. nu. 19.* ubi pro hac opinione refert 28. Doctores, inter quos sunt Navarrus, Covarruv. Joanne Gutierrez, M. Barr. Fumus in *Armilla verb. Simonia, nu. 4.* M. Viguerius *cap. 5. §. 9.* Summa Corona *Causellorum 3. p. tract. de simonia, nu. 9. & 35.* M. Ludovicus Lopez dicens a quorem, & probabilior *tom. 1. instruat. cap. 305. & 307.* & est communis in Schola D. Thomæ, ut

Y y 2

testa-

restitatur M. Petrus de Ledesma in *Sum. 2. p. tract. 12. ad finem*, ubi illam efficaciatione probat. Sic enim scribit: "La dificultad es en caso, que uno entregó la cosa espiritual, pero no se enregó el precio, si en tal caso se incurrén las penas puestas contra el simoníaco, y si las incurrén los simoníacos, y mediadores? La razón de dudar es, por que las penas se incurrén por la perfecta simonia, y vendición; por que en entregando se la cosa es perfecta la venta. Luego incurrénse las penas, que están puestas en derecho contra los simoníacos. Por la razón dicha algunos Doctores enseñan, que se incurrén. Esto tiene Cayetano, y Soto. A esta dificultad se responde, ser muy probable, que no se incurrén, si no es después de entregada la cosa espiritual, juntamente con el precio. Esto enseñan Navarro, y alega otros Doctores, y esto tiene Casiodoro, y Orellana, y comunmente los discípulos del Angelico Doctor Santo Thomas. Pruebase del estilo de la Curia Romana, que no tiene por simoníaco, sino es que entregue la cosa espiritual, y el precio, y este estilo tiene fuerza de ley. Sicille.

10. Cui consonat M. Arauxo in *Decis. p. 2. disp. 14. art. 6. n. 19. ibi*: "Quando simonia non fuit utrinque consummata, quia scilicet, emens dedit pretium, sed nondum accepit beneficium, tunc pretium restituendum est ementi, quia stando in iure naturæ pretium est restituendum illi, à quò fuit iniquè acceptum, & alias Ecclesia, aut jus positivum non punit huiusmodi simonia incompletam. Sicille, qui paulò *suprà* n. 10. hanc sententiam ex professo probat, referens pro illa Navarrum, Malderum, Lessium, Suarez, & alios loquentes de simonia conventionali, & sequuntur plures apud Dianam p. 10. *tract. 16. resol. 15. & p. 11. tract. 6. resol. 30.*

11. Sed quid, si post obtentum beneficium, solvas Episcopo pecuniam, non quidem à te promissam, sed ab amico, propter beneficium tibi conferendum? Respondet Navarrus *lib. 5. consil. 10. de simonia*. "Te non peccare, & per consequens nulla contra simoniacos latam poenam incurrere, si non contentias in factum alterius, ratum habendo contractum, sed solum ex amicitia solvas id, quod ipse amore tui dedit, vel promissit. Sicille. Cui ego assentior, nec existimo, esse contra D. Thomam 2.2. q. 100. *art. 6.* Quia licet dixerit, in prædicto casu, non esse obligationem resignandi beneficium simoniacè collatum, nisi forte postmodum pacto consenserit, solvendo, quod fuit promissum. Ceterum hoc intelligendum est, si solveret, ut debitum ratione contractus ab amico initii: secus si ad contractum non attendens, vellet ex gratitudine aliquid conferre, quo sensu Navarrus *ubi supra* loquutus est.

12. An verò restituendum sit pretium simoniacè acceptum in ordine, Beneficio, aut ingressu Religionis? Conveniunt Doctores, contra Vgolinum *tabul. 4. cap. 2. §. 1. n. 1.* in simonia in Beneficio, ante iudicis sententiam restitui debere: quia in hoc casu, ipso iure, datæ inhabilitas ad acquirendum illius dominium. Secus in simonia in ordine, vel ingressu Religionis. Est tamen difficultas, cuinam restituendum, illine, qui simoniacè dedit, an pauperibus? His debere restitui, tradit D. Thomas in 4. *disp. 15. quæst. 2. art. 4. ad 2. quæst.* ubi ait: "In simonia adquisitum non potest iuste retineri, sed debet in eleemosynas erogari. Et iterum 2.2. *quæst. 32. art. 5. ad 2.* De eo, inquit, quod est per simoniam acquisitum, potest fieri eleemosyna, quia non est debitum ei, qui dedit, sed meretur illud admittere. Sic D. Thomas, quem ex discipulis sequuntur D. Antoninus *par. 2. tit. 1. cap. 5. §. 7.* M. Ta-

bierna verb. *Simonia quæst. 76. & 77. Casenatus in Restitut. cap. 4. & alii.*

13. Nihilominus contrariam sententiam tenet M. Sotus *lib. 9. de iust. quæst. 8. art. 1. §. 5. De simonia*, ubi ait: "Si simonia executioni mandata sit, scilicet, solutio tam pretii, quam præbende facta, tunc obligatio. Omnes enim in hoc consentire videntur, quod pretii sit faciendi vel Ecclesie, in qua simonia contracta est, vel pauperibus, &c. Attamen si res personæ spectetur, distinguendum est. Etenim post condemnationem, extra controversiam, faciendam esse constat restitutionem Ecclesie, vel pauperibus, ut quemadmodum Papa iussit. Quoniam & qui delinquit ob crimen mulctatur ere, quod dedit, & qui recipit dominium non acquirit. Verumtamen dum crimen non est delatum, sed in foro conscientie latet, potest dare aliud mihi non possum, quam quod restitui pretii faciendi sit ei, qui dedit. Et infra ad *sententiam* Dixerim, ait: "Mihi nullatenus sit probabile, quod Ecclesiam condemnare quemquam ad pecuniam, aut condemnationem de crimine: & id eo neque illi, qui pretium dedit, privare suo iure potuit, quoniam ejus lateret crimen. Sic M. Sotus, cujus sententiam amplectuntur etiam M. Bannez 2.2. *q. 12. art. 7. ibi* & M. Bart. de Medina in *Sum. lib. 1. cap. 14. §. 22.* Quæ sequitur M. Arauxo, cujus verba habes *suprà* n. 10. hac tenenda est, quia, jure positivo, recipiens pretium pro beneficio, non acquirit illius dominium, ergo qui pretium confert, dominium non transmittit inde ante sententiam iudicis declaratoriam criminis non transfertur in pauperes, ergo verè manet in primo domino: ergo ex iustitia, sicut res aliena debet restitui illi restitui. Hoc fundamentum probabiliter reddit hanc sententiam, Cui facit Navarrus in *lib. 5. cap. 17.* cujus verba dedi *tract. de iust. q. 3. m. 7.*

14. Unum hic advertere non omitam, non auditendum esse Joannem Pontium dum, in *lib. 1. Theologico, disp. 56. quæst. 2. conclusio 10. n. 17.* aliter habentem ius litigiosum in beneficio, postea daturus intendenti tale jus, ut desistat, & hoc medio operari expensas, quas faceret, se defendendo: verba sequuntur. "Difficultas est, an qui habet jus in beneficio, sed litigiosum, possit recipere ab alio prætendenti jus in eodem beneficio, vel dare aliquid, ut renuncietur illi. Sententia communis videtur, quod non possit fieri absque simonia. Sed salvo meliori iudicio, aestimarem, non esse simoniam, si daretur aliquid pro beneficio, quod dans putaret, esse suum, sed vitaret expensas, quas deberet facere, ut defenderet jus suum: Nam procurare per decem nummos, si quis exponeretur periculo perdendi centum nummos, quos in lite debet expendere, nil proficere debet malitiæ, neque enim quod dat, est spirituale, quæ etiam illud pro quo dat, dare quidem aliquid alteri renuncietur juri positive, videtur esse simoniam, quia jus illud est spirituale; dare vero quid, ut non moveat litem ad persequendum suum, & consequenter ad renuntiandum juri suo: negativè, hoc est non persequendo ipsum, non apparet simoniacum, quia illa negatio prosequutionis juri non est spiritualis. Idem dicendum, si recipere ab alio tero aliquid, ut ipsemet non proficiatur juri suo. Sic ille.

15. Qui his adhuc non contentus, subnectit: "Id quid? an idem dicendum de eo, qui habens possessionem beneficii, vellet illud relinquere alteri prætendenti ob aliquid pretium ab illo acceptum? Reluctio hujus casus videtur difficilis, quia hic datur

possessionem beneficii, videtur dare rem spirituales pro illo pretio. Respondet tamen, mihi videri, quod possit hoc facere absque simonia, quia cum non sit certum, quod beneficium sit suum, sed propter probabilitatem, quam habet, quod sit suum, vellet in litigando expensas facere; nullo modo apparet simonia, ut vitet illas expensas, aliquid recipere, quia neque quod accipit, est spirituale, neque illud, pro quo accipit, hoc est expensæ, quas faceret in litigio. Itaque, si qui dat, non emit ius alterius, neque possessionem, sed solum det alteri ratione expensarum, quas faceret, ut probaret, ius alterius non esse bonum, non apparet ulla simonia ex parte ipsius. Similiter si recipiens, neque dat ius suum, neque possessionem positivè, sed negat vè tantum promittendo, ut alter accipiat illam, sed solum recipiat aliquid, nefaciatur expensas, defendendo possessionem suam, non committit ullam simoniam. Hactenus Pontius. Quæ si probabilia, non parum ad praxim deservirent. Sed revera, videtur hic contractus simoniam palliare, cum ius litigiosum, mediante pecunia certum fiat, & tam per illam, quam per contractum ex iustitia obligantem, via patet ad beneficium, quod omnes Theologi, ut simoniacum reprobant, cum D. Thomas 2. 2. quæst. 100. artic. 2. ad 5. ubi sic scribit: *Antequam alicui adquiratur ius in præbenda per electionem, vel provisionem, seu collationem, simonia cum esset adversantium oblatula pecunia redimere. Sic enim per pecuniam pararet sibi viam ad rem spirituales obtinendam. Sed postquam ius alicui adquisitum est, licet per pecuniam injusta impedimenta removeret. * Sic D. Thomas, & omnes; ergo iusta impedimenta ex dubio iure pullulantia per pecuniam removeri non possunt, esset enim *adversantium oblatula pecunia redimere.*

DISPUTATIO QUINTA.

De Ieiunio.

QVÆSTIO I.

An qui labore, sive ex bono, sive malo sine suscepto, ut ad aliquem occidendum, vel insequendam concubinam, defatigatur, excusetur à præcepto ieiunii?

S. I.

Communis Doctorum sententia explicatur, & defenditur.

Dupliciter hoc evenire potest, vel prævidendo defatigationem, ex labore suscipiendo, fore impossibilem cum ieiunio, vel absque ulla prævisione. Si secundò: omnes fatentur, nullum intervenire peccatum contra præceptum ieiunii, quia, semel posita causa, defatigatus verè est

impotens moraliter ieiunare, & in eius appositione, cum non prævidetur periculum non ieiunandi, nullum contra præceptum ieiunii peccatum committitur, sed tantummodo contra alia Decalogi præcepta, nimirum contra quintum, vel sextum, iuxta intentionem operantis. Hæc conclusio est communis, pro qua unum pro omnibus dabo Magistrum Petrum de Ledsina in Summ. p. 2. tract. 27. cap. 2. ibi: *Digo lo primero, que es cosa cierta, y averiguada, que si no se avierte, que se pone impedimento para el cumplimiento del precepto del ayuno, ò no se debió advertir, (nimirum, quia nulla dubitandi ratio occurrat) que no se pecca mortalmente, quando se pone el tal impedimento. El exemplo es: Si uno por su recreacion se puso à jugar à la pelota, y no advirtió, ni pudo advertir, que avia de quebrantar el precepto del ayuno, ni sentirse fatigado, ni cansado, desuerte, que no pudiese ayunar. Las razones, porque en tal caso el que quebranta el precepto no fue voluntario en si, ni en su causa, como es cosa notoria. * Sic ille, & omnes.

2. Si verò primo modo res eveniat, nimirum prævidendo laborem suscipiendum fore incompatibilem cum ieiunio: dubium duplex examinandum occurrit. Primum. An posita defatigatione moraliter incompatibili cum ieiunio, teneatur adhuc sic defatigatus ieiunare? an potius à præcepto adimplendo maneat excusatus? Secundum: an in causa pecaverit assumendo laborem illum cum prævisione eventus? Primam dubitationem proponit Fillucius tom. 2. tractat. 27. p. 2. cap. 7. num. 123. ad utramque autem respondet, his verbis. *An qui malo sine laboraret, ut ad aliquem occidendum, vel ad insequendam amicam, vel quid simile, teneretur ad ieiunium? Respondeo talem peccaturum ex malo fine, at secuta defatigatione, excusatur à ieiunio: nisi fieret in fraudem ieiunii, secundum aliquos; sed melius alii culpam quidem esse in apponenda causa fractionis ieiunii, at ea posita excusari à ieiunio. * Hæc ille, in quibus aperte admittit, dari peccatum contra præceptum ieiunii, quando in eius fraudem, aut ex prævisione eventus labor assumitur, quod fatetur consistere in apponenda tali causa, negat vero, ea posita, etiam si in fraudem, esse postea obligationem, ieiunandi. Cuius sententia verissima est & evidenti ratione probatur; tum quia impotens moraliter ieiunare, non tenetur præcepto: tum quia, posita causa impediens, seu moraliter impossibile reddens ieiunium, ipsa ieiunii omisso conjungi potest cum vero dolore, & contritione, & cum amore Dei super omnia. Quis enim dubitare potest, eum, qui malitiosè impedimentum apposuit ieiunio, (quod auferre modo non potest, quia ad præteritum non datur potentia,) posse nunc verè dolere de peccato in causa commisso, & simul proponere ex amore Dei super omnia in posterum non peccare, & peccatum commissum confiteri, licet simul habeat intentionem eo die non ieiunandi, eo quod rectè novit, sic defatigatum ad ieiunium non teneri?

3. Ideò hæc sententia communis est inter Doctores, ut videre est apud Dianam p. 10. tractat. 14. resolut. 11. §. Quare malè, & apud Leandrum in 5. præcepta Ecclesiæ, tractat. 5. disputat. 8. quæst. 157. & 158. & illam cum Magistro Paludano defendit Sylvester verb. ieiunium 24. dicens: *Et addit Petrus de Palude, quod si peregrinatio (nimirum impossibilis cum ieiunio) non est necessaria, peccat illam aggreddiens indiscretè, id est, eo tempore, quo ieiunandum est; ea tamen aggreddi licet impossibile ieiunandum est; ea tamen aggreddi licet impossibile ieiunandum est; ea tamen aggreddi licet impossibile ieiunandum est.